

EGIL M. KRISTIANSEN

Krigen på Hedmarken

våren 1940

Tidslinjen

De som mistet livet

RINGSAKER HISTORIELAG

STANGE HISTORIELAG

INNHold

Utgivers forord	side 2
Tidslinjen	
<i>Bakteppet – verdenskrig</i>	side 3
<i>Krigen kommer til Norge og Hedmarken</i>	side 6
Norske soldater som falt under kampene på Hedmarken	side 27
Soldater fra Hedmarken som falt andre steder i Norge	side 28
Sivile hedmarkinger som mistet livet under kamphandlingene	side 30
Kilder	side 32

UTGIVERS FORORD

Krigen på Hedmarken våren 1940 er tilsynelatende et beskjedent dokument, før vi begynner å bla i det. Men slik det er utformet av Egil M. Kristiansen er det blitt ei betydelig lærebok i historien om krigen i vår region, våren 1940.

Her finner alle nødvendige data eller opplysninger framstilt på en god og lettfattelig måte.

Å framstille omfattende krigshistorisk materiale kortfattet og oversiktlig er krevende. Dette handler om menneskeskjebner, uansett om vi ser det fra militær side eller om en går inn og søker i sivilbefolkningens lidelser. Det kreves stor lokalhistorisk detaljkunnskap, og her viser Egil M. Kristiansen sin evne til å prioritere det som er vesentlig.

Dette dokumentet et nyttig verktøy for oss alle, ikke minst for skolen, når en skal gi de unge innsikt i denne vonde tiden. Vi oppfordrer skoleadministrasjonen i kommunene i regionen til å ta i bruk dette unike historiske materialet i undervisningen.

Likeså håper vi at alle historielagene blir med oss i formidlingen av denne viktige delen av vår historie.

Ta gjerne kontakt for nærmere opplysninger.

Ringsaker/Stange september 2015

RINGSAKER HISTORIELAG

Ole E. Storlien

STANGE HISTORIELAG

Rolf Olav Hårseth

TIDSLINJEN

Bakteppet – verdenskrig

Fredag 1. september 1939

Ved femtida om morgen går Tyskland til angrep på Polen uten forutgående krigserklæring, flere utvalgte mål bombes. Det er starten på 2. verdenskrig. Norge erklærer seg nøytralt, slik som under 1. verdenskrig, og innfører prisstopp, stopp i salget av kull og koks og rasjonering av kaffe, sukker og drivstoff.

Lørdag 2. september 1939

Storbritannia og Frankrike erklærer Tyskland krig. En tysk ubåt senker det britiske passasjerskipet *Athenia* som er på veg fra Liverpool til Canada. 112 personer omkommer.

Onsdag 13. september 1939

Det norske storting beslutter å opprette et eget forsyningsdepartement. Samme dag går det norske skipet *Ronda* av Bergen på en mine utenfor Nederland. 14 sjømenn og tre passasjerer mister livet. De blir krigens første norske ofre.

Søndag 17. september 1939

Sovjetunionen angriper Polen. I den tysk/sovjetiske ikke-angrepspakten fra 23. august 1939 har Hitler og Stalin inngått en hemmelig tilleggsavtale der de deler Øst-Europa mellom seg. Grensene ble fastlagt og Polen strøket som egen stat.

Mandag – tirsdag 18.-19. september 1939

De nordiske stats- og utenriksministere er samlet til møte i København. Det vedtas et felles kommuniqué om streng nøytralitet. I Norge gir ledende politikere fra flere partier uttrykk for at det ikke foreligger noen umiddelbar krigsfare for Norge, blant dem Arbeiderpartiets utenriksminister Halvdan Koht, Venstres Johan Ludwig Mowinckel og Høyres Carl J. Hambro. Denne oppfatningen deles av både Kommanderende General og Kommanderende Admiral. Norge oppretter et nøytralitetsvern som skal forhindre krenkelser av norsk territorium, men det er ikke tenkt som noe vern i tilfelle krig.

Torsdag 28. september 1939

Hitler og Stalin inngår en grense- og vennskapstraktat som innebærer at Vest-Polen skal innlemmes i det tyske riket, den sentrale delen av landet skal bli tysk *generalguvernement*, mens den østlige delen skal innlemmes i Sovjetunionen.

Mandag 2. oktober 1939

Handelsminister Trygve Lie blir statsråd i det nye forsyningsdepartementet, mens Anders Frihagen overtar handelsdepartementet. Krigsutbruddet har skapt knapphet på mange slags varer og ført til stor hamstring.

Søndag 8. oktober 1939

Delingen av Polen gjennomføres slik som avtalt i den tysk-sovjetiske grense- og vennskapstraktaten fra 28. september.

Tirsdag 10. oktober 1939

Etter at Sovjetunionen har inngått en støttepakt med de baltiske stater og fått adgang til å opprette militære baser i Estland, Litauen og Latvia, krever de nå grensereguleringer med Finland og rett til å opprette militærbaser på finsk territorium.

Onsdag 18. oktober 1939

De nordiske statsjefer (presidenten i Finland og kongene i Norge, Sverige og Danmark) møtes i Stockholm. I et felles kommunike forlanger de at nordisk nøytralitet blir respektert.

Onsdag 8. november 1939

Bombeattentat mot Hitler i München, flere blir drept, men der Führer kommer uskadd fra det.

Torsdag 30. november 1939

Sovjetunionen angriper Finland. Det er starten på det som senere blir kalt "Den finske vinterkrigen".

Torsdag 14. desember 1939

Folkeforbundet (forløperen for FN) vedtar å ekskludere Sovjetunionen. Både Norge, Danmark og Sverige avstår fra å stemme.

Vidkun Quisling er på besøk i Berlin og får foretrede for Hitler. Quisling ber Hitler om militær hjelp for å ta makten i Norge. Etter besøket gir Hitler ordre til den tyske generalstaben om *med minst mulig stab å undersøke hvordan man kan ta Norge i besittelse*. (Studie Nord).

Mandag 18. desember 1939

Quisling er på nytt besøk hos der Führer i Berlin og legger fram et memorandum *Om nødvendigheten av et storgermansk forbund*. Hitler lover Quisling politisk og økonomisk støtte.

Fredag 22. desember 1939

P.g.a. sjukdom går Fredrik Monsen av som norsk forsvarminister og blir erstattet av oberst Birger Ljungberg. Han sogner partpolitisk til Høyre og blir presentert som upolitisk fagminister.

Lørdag 6. januar 1940

Klokka tre om natta får utenriksminister Halvdan Koht en telefon fra den sovjetiske legasjonen i Oslo. En halv time senere kommer den sovjetiske minister (ambassadør) hjem til utenriksministeren og leser opp en note som er en klage på at norske aviser driver *en hemningsløs kampanje* mot Sovjetunionen. Den norske regjeringen blir dessuten beskyldt for å sende våpen til Finland, noe som vil måtte *føre til uønskede forviklinger*.

Samme dag blir den norske sendemannen i London, Erik Colban, innkalt til den britiske utenriksministeren, lord Halifax, og får beskjed om at britene nå vil gå inn i norsk farvann for å stanse tysk skipsfart i området, siden de har beviser for at Tyskland stadig krenker norsk sjøterritorium.

Onsdag 10. januar 1940

Arbeidet med *Studie Nord* (plan for tysk besettelse av Norge), som Hitler beordret etter besøkene av Vidkun Quisling i desember, er ferdig, men tyske generaler mener at det er for risikabelt og urealistisk med et angrep på Norge.

Søndag 21. januar 1940

I en radiotale ber den britiske marineminister, Winston Churchill, de nøytrale statene om å velge side i krigen.

Lørdag 27. januar 1940

Hitler godtar ikke generalenes innvendinger mot *Studie Nord* og omdøper planleggingen til *Weserübung*. Samtidig oppretter han en spesialstab i den militære overkommandoen som skal føre arbeidet videre og detaljplanlegge et angrep på Norge.

De vestallierte landene nedsetter en stab som får i oppdrag å utarbeide militære planer mot Skandinavia. Det viktigste er å skaffe seg kontroll over utskipingen av svensk jernmalm fra Narvik.

Fredag 16. februar 1940

Det tyske tankskipet *Altmark* søker tilflukt i Jøssingfjord, mellom Egersund og Flekkefjord, for å unngå en flotilje på seks britiske jagere. Britene har mistanke om at *Altmark* har krigsfanger om bord, og om kvelden går den britiske jageren *Cossack* inn i fjorden. *Altmark* bakker for full fart inn i den britiske jageren for å klemme den opp mot land, med det resultat at begge grunnstøter. 21 mann fra *Cossack* border *Altmark* og det oppstår nærkamp om bord. Sju tyske sjømenn blir drept, mens én brite blir såret. Under skalkede luker og innelåst i proviantrom på *Altmark* finner britene i alt 299 fanger som blir befridd.

Onsdag 21. februar 1940

General Nikolaus von Falkenhorst blir utnevnt til sjef for den videre planleggingen og gjennomføringen av *Weserübung*.

Fredag 1. mars 1940

Hitler undertegner direktivet for *Weserübung*. Operasjonen skal hindre britiske overgrep i Skandinavia, sikre jernmalmleveransene fra Sverige og gi tysk flåte og flyvåpen baser for kampen mot England. Både Norge og Danmark skal besettes.

Lørdag 2. mars 1940

Storbritannia og Frankrike ønsker å sende en hjelpeekspedisjon til Finland og ber Norge og Sverige om tillatelse til gjennommarsj for allierte tropper. Anmodningen blir avvist både av den svenske og den norske regjeringen, som tviholder på sin nøytralitet.

Tirsdag 12. mars 1940

For å komme Finland til hjelp, beslutter Storbritannia og Frankrike å landsette tropper i Norge til tross for Norges og Sveriges avvisende holdning. Men allerede få timer senere blir ordren tilbakekalt da det blir kjent at Sovjetunionen og Finland har innledet fredsforhandlinger.

Onsdag 13. mars 1940

Etter 16 ukers blodige kamper, må Finland strekke våpen og undertegne en fredsavtale med Sovjetunionen. Den innebærer at de mister nærmere 40 000 kvadratkilometer territorium, og vel en halv million finner må flytte fra hus og hjem.

I de neste tre ukene skjer det nesten daglige krenkelser av norsk luftrom og norsk farvann, både fra tysk og alliert side.

Fredag 15. mars 1940

Hitler gir ordre om at okkupasjonen av Norge (Weserübung) skal gjennomføres før vestoffensiven (Fall Gelb) settes i gang.

Onsdag 20. mars 1940

General von Falkenhorst melder til Hitler at alt er klart for angrepet på Danmark og Norge.

Torsdag 28. mars 1940

Britene vedtar å legge ut miner langs norskekysten

Tirsdag 2. april 1940

Hitler gir ordre om at angrepet på Norge og Danmark skal settes i verk natta til 9. april.

Onsdag 3. april 1940

Tyske lasteskip med krigsutstyr går ut fra tyske havner med kurs mot Norge.

Mandag 8. april 1940

Det tyske lasteskipet *Rio de Janeiro* blir i løpet av natta senket av en polsk ubåt utenfor Lillesand. 16 mann omkommer, resten blir reddet i land.

Klokka halv sju om morgenen får utenriksminister Halvdan Koht overrakt en note, undertegnet av den britiske og den franske regjeringen. Den forteller at britene i løpet av natta har lagt ut miner ved norskekysten. Norske myndigheter sender i løpet av formiddagen et svar på den britisk-franske noten der det blir gjort klart at en ikke kan godta den britiske framgangsmåten.

Stortinget blir innkalt til møte, som varer utover hele kvelden. Under møte forteller forsvarsminister Birger Ljungberg at mannskapet fra *Rio de Janeiro*, som har blitt reddet i land i Lillesand har tyske soldatuniformer og har fortalt at de skulle til Bergen for å hjelpe nordmennene. Stortinget er imidlertid mest opptatt av den britiske mineleggingen langs norskekysten og ingen klarer helt å ta innover seg opplysningene fra Lillesand.

Klokka 23 oppdager vaktstjefen på det vesle norske vaktskipet *Pol III*, som patruljerer i ytre Oslofjord, fremmede, mørklagte krigsskip på veg inn fjorden. De skyter varselskudd, men krigsskipene kommer bare nærmere og mannskapet på *Pol III* hører tyske stemmer om bord. Tyskerne åpner ild mot det norske vaktskipet, som blir skutt i brann, men før skipet må forlates rekker mannskapet å sende ut melding om at fremmede krigsskip trenger inn i Oslofjorden. Melding når fram til både admiralstaben og forsvarsministeren. Kapteinen på *Pol III*, Leif Welding Olsen, blir alvorlig såret under skytingen og drukner da skipet blir evakuert. Han blir dermed den første nordmann som gir sitt liv under det tyske angrepet.

Krigen kommer til Norge og Hedmarken

Tirsdag 9. april 1940

Oslo blir mørkelagt ved midnatt etter at det har gått flyalarm i hovedstaden. Det kommer stadig meldinger om stor aktivitet av fremmede krigsskip flere steder langs norskekysten. Regjeringen samles i Utenriksdepartementet.

En eskadre av tyske krigsskip, med den 12.000 tonn store og topp moderne krysseren *Bliicher* i spiss, er på veg inn Oslofjorden. Om bord befinner det seg mer enn 2.000 mann, deriblant flere høyere offiserer og en spesialstyrke som skal sørge for at nøkkelpersoner i den norske statsledelsen blir tatt til fange.

Klokka 04.30 kommer den tyske sendemannen i Norge, minister Curt Bräuer, til Utenriksdepartementet og møter utenriksminister Halvdan Koht. I skinnet fra to stearinlys, presenterer Bräuer et tysk krav i 13 punkter. Resten av regjeringen befinner seg i naborommet, får seg forelagt kravene og sier nei.

Samtidig med Bräuers besøk i det norske utenriksdepartementet seiler *Blücher* inn i Drøbaksundet. Der blir skipet rammet av to fulltreffere fra de gamle kanonene på Oscarsborg festning. Angrepet følges opp av kanoner på østsida av fjorden og fra torpedobatteriet på Oscarsborg. Et ammunisjonslager midtskips eksploderer og det oppstår kraftige branner om bord.

Klokka 05.00 flytter den norske generalstaben og andre militære fagmyndigheter fra Akershus til Slemdal hotell, som er krigsoppsettingsplass for Hærens overkommando (HOK).

Klokka 05.30 forlater Bräuer det norske utenriksdepartement med uforrettet sak. Uvitende om dramaet som utspiller seg i Drøbaksundet, forbereder han seg på at *Blücher* skal legge til kai i Oslo, og at de tyske spesialstyrkene skal sikre seg den norske konge og den norske regjering. I det Bräuer forlater departementet kommer stortingspresident Hambro dit. Han har allerede satt i gang tiltak for å få stortingsrepresentantene ut av hovedstaden og anmoder om at regjeringen og kongefamilien blir med nordover til Hamar.

Klokka 06.21 går *Blücher* til bunns i Drøbaksundet.

Klokka 07.30 forlater et ekstratog, med kongefamilien, statsrådene og stortingsrepresentantene Oslo med kurs for Hamar. Både statsministeren og stortingspresidenten har reist fra Oslo med bil, og er allerede på veg til Hamar. Før toget forlater Østbanestasjonen blir utenriksminister Koht intervjuet av en journalist fra NTB, der forteller han at det har gått ut ordre om alminnelig mobilisering.

Klokka 09.30 gir generalstabssjefen ordre om å flytte Hærens overkommando til Eidsvoll landsgymnas. Flyttingen starter umiddelbart.¹

Klokka 11.10 kommer ekstratoget til Hamar. Kongefamilien tar inn på Sælid gård. Samtidig er den tyske flybårne hovedstyrken i ferd med å lande på Fornebu flyplass, men p.g.a. dårlig flyvær skjer landingen flere timer etter opprinnelig plan.

Klokka 12.30 starter Stortinget sitt første møte i Festiviteten i Hamar.

Klokka 12.40 kommer den tyske sendemannen nok en gang til utenriksdepartementet, men nå treffer han ikke utenriksministeren, bare en ekspedisjonssjef. Bräuer overbringer en ny henvendelse fra Berlin, hvor det bl.a. heter: *Norsk motstand mot den aksjon som vi har innledet, er fullstendig meningsløs og er bare egnet til å forverre situasjonen for Norge på det alvorligste.* Og det henvises til at Danmark, som *forståelsesfullt [har] stillet sin nøytralitet under Tysklands beskyttelse.*²

Ekspedisjonssjefen lover å ringe den tyske sendemannens budskap til Regjeringen.

Klokka 13.35 avsluttes stortingsmøtet i Festiviteten i Hamar. Nytt møte berammes til klokka 18.00.

Konge og regjering møtes til statsråd i Festiviteten. Regjeringen Nygaardsvold søker avskjed. (Avskjedssøknaden blir senere trukket etter anmodning fra stortingspresidenten).

Klokka 16.00 holder regjeringen møte med kongen, kronprinsen og stortingspresidenten, der de bl.a. drøfter henvendelsen fra Bräuer. Selv om den ikke inneholder noe konkret forslag om forhandlinger, blir den av de fleste oppfattet slik.

I Oslo forbereder den tyske flyattaché i Norge, kaptein Eberhard Spiller – uansett forhandlinger eller ikke – et dristig raid til Hamar for å sette den norske konge, regjering og storting ut av spill. Et 100 mann stort fallskjermjegerkompani, som er landsatt på Fornebu i formiddagstimene, blir

¹ Ved krigsoppsetting skulle Generalstaben organisere Hærens overkommando (HOK) med Kommanderende general som øverste sjef og med en rekke fagavdelinger, slik som våpen, kvarter, sanitet o.s.v. Ved full oppsetning bestod HOK av 150 mann.

² Innstilling fra Undersøkelseskommissjonen av 1945, bilag bind II, s. 258.

gitt oppdraget. Trolig var operasjonen godkjent på høyeste hold i Berlin, og ikke som noen hevdet i ettertid: *Spillers egen private krig*.

Klokka 17.45 kommer fallskjermjegerne fram til Sinsenkrysset der de støter sammen med norske gardesoldater. Nordmennene avvæpnes, og tyskerne overtar bussene. I fire busser, en lastebil og to personbiler (med norske sjåførere som med makt tvinges til å kjøre) går ferden videre nordover.

Klokka 18.30 melder regjeringen tilbake til sendemann Bräuer at spørsmålet om forhandlinger blir forelagt Stortinget, som samtidig starter sitt andre møte for dagen i Festiviteten på Hamar.

Klokka 19.20 får Hærens overkommando (HOK), på Eidsvoll Landsgymnas, en telefon fra telegrafbestyreren på Jessheim om observerte tyske soldater på veg nordover. Meldingen videreformidles til generalstabssjefen, oberst Rasmus Hatledal, som har kommet til Hamar og har etablert et midlertidig kontor i Festiviteten. Han anmoder HOK om snarest å flytte fra Eidsvoll til Elverum. Samtidig undersøker han om det finnes norske styrker i området som kan sperre riksvegen et sted mellom Morskogen og Tangen.

Klokka 19.40: I Festiviteten legger stortingsrepresentant Arthur Nordlie en lapp på presidentens bord. Hambro avbryter øyeblikkelig representanten som står på talerstolen og gir følgende beskjed: *Presidenten finner å burde gi den meddelelse at et ekstratog til Elverum står kjørt fram og bør kjøres innen fem minutter. Tyske styrker er under veis for å fange Stortinget og har passert Jessheim. Møtet hevet.*³

Klokka 19.45: Mens stortingsrepresentantene haster fra Festiviteten til Hamar jernbanestasjon holder Vidkun Quisling en radiotale til det norske folk og forteller at han og NS har overtatt regjeringmakten.

Klokka 20.00: På Sælid gård i Vang, har kongefamilien gått til bords for å spise middag, men middagen må avbrytes. De kongelige tar plass i to biler for å bli kjørt til Elverum.

Klokka 20.05 går et ekstratog med stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer fra Hamar stasjon. Men verken stortingspresidenten, statsministeren eller utenriksministeren er ikke med. De rekker ikke toget. Stortingspresident Hambro får plass i NTBs buss, mens statsminister Nygaardsvold får praiet en privatbil som kjører ham til Elverum. Utenriksministeren Koht, som må *hente den stakkars kofferten* sin, tar til takke med lokaltoget som går en time senere.

Generalstabssjef Hatledal har ikke klart å skaffe norske militære styrker som kan sperre riksvegen i området Morskogen – Tangen så han anmoder derfor Vegvesenet om hjelp. Lensmannen i Stange og to vegarbeidere reiser sørover for å finne et egnet sperrested. De har ordre om ikke å sperre vegen før overkommandoens offiserer har passert, på veg til Elverum.

Klokka 21.00 har Stange-lensmannen og de to vegarbeiderne funnet et egnet sted for en vegsperring og venter bare på å kunne tenne lunta for å sprengre ei bru – bare offiserene i den norske overkommandoen snart kunne komme seg nordover.

Klokka 21.40 starter Stortinget sitt tredje møte for dagen, denne gangen i gymnastikksalen på Elverum folkehøgskole. Fortsatt drøfter de henvendelsen fra den tyske sendemannen.

De tyske fallskjermjegerne har revet skjermene av bussene for å komme over den smale Minnesundbrua og er nå på veg videre nordover.

Klokka 22.00 går to norske mitraljøselslag, under ledelse av løytnant Edvard Kalsveen, i stilling i nordenden av Stangebrua. To gamle lastebiler fra Hamar jernstøperi blir satt på tvers av brua som sperring. Samtidig oppretter en liten styrke, under ledelse av fenrik Finn Gjestvang, vakt ved Diesnbrua, ved den østre innkjøringen til Hamar.

Utenriksminister Koht har endelig kommet seg til jernbanestasjonen i Elverum med lokaltoget fra Hamar, men sliter med å få tak i en bil som kan kjøre ham til folkehøgskolen.

---

³ Stortingets forhandlingsprotokoll, 9. april 1940

Klokka 22.15 får Stange-lensmannen telefonbeskjed om at de norske offiserene har reist om Kongsvinger til Elverum og at vegen skal sperres umiddelbart, men det er for sent. I det han legger på røret, farer tyskernes busser forbi, uten å ane at noen er klare til å sperre vegen for dem.

Klokka 22.25 avsluttes stortingsmøtet på Elverum folkehøgskole. Stortinget har behandlet den såkalte *Elverumsfullmakten*, som gir Regjeringen fullmakt til å handle på Stortingets vegne inntil Stortinget igjen kan sammenkalles. Det oppnevnes også en forhandlingsdelegasjon som skal møte den tyske sendemannen neste dag.

Klokka 22.45: Riksveg 50 er full av biler på veg nordover, for det meste evakuerende fra Oslo-området. I Stangebyen har to norske vaktsovdater fått i oppdrag å kontrollere trafikken, men de aner ingen ting om at det midt i køen av evakuerte befinner seg to busser med tungt bevæpnede tyske fallskjermjegere. Så snart bussene har stanset, strømmer soldatene ut og skyter i luften, mens en flokk skuelystne, som har samlet seg rundt dem, tar beina fatt. De to norske vaktsovdater og en vaktkommandør tas til fange og beordres inn i den ene bussen.

Samtidig reiser kongefamilien fra Elverum til Nybergsund, der kongen og kronprinsen tar farvel med kronprinsessen og barna, som reiser videre mot svenskegrensen, med Hans Sørholte som sjåfør.

På Elverum jernbanestasjon får utenriksminister Koht endelig tak i en offiser som tilbyr seg å kjøre ham til Elverum folkehøgskole. Men bygningen som sjåføren peker ut for ham som folkehøgskolen, før han selv reiser videre, er imidlertid mørkelagt, og ingen åpner da Koht banker på flere dører.

Klokka 23.00 er arbeidet med å bygge en vegsperring ved Midtskogen, på grensa mellom Løten og Elverum, snart ferdig. En sammenrasket norsk styrke, bestående av militærarbeidere, garderekrutter og en del offiserer, går i stilling på østsida av sperringen for å stanse Spiller og hans fallskjermjegere.

Noen kilometer lengre øst har endelig noen åpnet døra for utenriksministeren, men bare for å fortelle at han har kommet til feil skole. Dette er lærerskolen, ikke folkehøgskolen. Koht tar kofferten sin og tusler ut på den speilblanke hovedvegen igjen, men aner ikke hvilken retning han skal ta. Langt om lenge stopper det en overfylt lastebil og utenriksministeren finner seg en plass på det åpne lasteparket. På folkehøgskolen får han i seg litt mat og blir oppdatert på hva Stortinget har vedtatt.

Klokka 23.50 kommer tyskernes busser fram til Stangebrua. De oppdager de to lastebilene som sperrer brua og skyter opp en lysgranat for å få oversikt over situasjonen.

De norske soldatene, som ligger med sine mitraljøsere i en av jernbanens store kullhauger, ved enden av brua, får godt lys til å sikte inn mitraljøsene sine. Nå venter de bare på ordre om å åpne ild. Men den kommer ikke, i stedet får de ordre om å trekke seg tilbake.

Skipskaptein Kjeld Stub Irgens i *Den norske amerikaline* har kommet til Nybergsund sent på kvelden, og ber om foretrede for Kongen. Han vil ikke fortelle hvem som har sendt ham og hvilket ærende han har. En samtale med Kongen blir likevel lovet neste morgen.

Onsdag 10. april

Klokka 00.10 telefonerer utenriksminister Koht til ekspedisjonssjef Johannessen i Utenriksdepartementet i Oslo og ber ham meddele Bräuer at Stortinget har oppnevnt en forhandlingsdelegasjon for å *forhandle og treffe avtale om fredelig ordning av militærinvasjonen*.⁴ Ekspedisjonssjefen skal dessuten be Bräuer sørge for stans i krigsoperasjonene. Forhandlingsdelegasjonen skal komme til Oslo i løpet av formiddagen. Etter å ha fått formidlet beskjeden fra den norske regjeringen, ringer Bräuer umiddelbart til Elverum og gir beskjed om at han heller vil komme dit. Han ønsker en personlig samtale med

⁴ Innstilling fra Undersøkelseskommissjonen av 1945, bilag bind II, s. 265.

kong Haakon, men innstille krigshandlingene lar seg ikke gjøre. Stortingspresident Hambro reiser umiddelbart til Nybergsund for å varsle kongen, mens regjeringsmedlemmene bestemmer seg for å få noen timers søvn i Elverum.

Klokka 00.20 kan de tyske fallskjermjegerne uhindret kjøre inn i Hamar. Der besetter de politistasjonen, jernbanestasjonen, postkontoret og telegrafstasjonen. Samtidig tas flere norske soldater, som uforvarende kommer i deres vei, til fange.

Klokka 01.00 har tyskerne forstått at regjeringen og kongefamilien ikke lenger befinner seg i Hamar. Etter å ha satt igjen noen vaktposter på strategiske steder i byen, drar de videre østover mot Elverum. Ved Diesenbrua kommer det til en kort skuddveksling med den norske vaktstyrken som er utplassert der og som ikke har rukket å trekke seg tilbake. Ingen kommer til skade.

Klokka 01.30 blir regjeringsmedlemmene vekket og får beskjed om at tyskerne er på veg fra Hamar mot Elverum. De bestemmer seg for å reise videre til Nybergsund. Bare utenriksminister Koht nekter å bli med, han er svært sliten etter dagens strabaser og gir beskjed om at han vil sove, før han slenger døra igjen. Dessuten skal han møte Bräuer i Elverum om noen timer.

Ca klokka 02.00 kommer de tyske fallskjermjegerne fram til brua over Terninga, like ved Midtskogen gård. En kraftig vegsperring møter dem, og umiddelbart blir de beskyttet fra den norske stillingen. Ilden besvares.

Ca klokka 03.00 har skytingen ved Midtskogen avtatt. Husene på gården står i brann, og tyskerne er i ferd med å trekke seg tilbake. To eller tre tyske soldater har falt, og Eberhard Spiller er alvorlig såret. Den tyske kompanisjefen, kaptein Walther, finner det mest fornuftig å trekke seg tilbake. Ingen norske liv har gått tapt.

Ca klokka 03.15 forlater tyskernes busser Midtskogen og drar tilbake til Hamar. Flyattache Spiller, som er alvorlig såret, blir kjørt til Hamar sykehus.

Klokka 04.00 kommer bilen med Eberhard Spiller til Hamar sjukehus. Han har skuddsår i bryst, underliv og den ene armen og blir umiddelbart operert av overlege Nils Bøckman.

Klokka 05.00 kommer den norske overkommandoen til Rena og etablerer seg på Granlund hotell.

Klokka 06.15 ringer stasminister Nygaardsvold fra Nybergsund til utenriksminister Koht i Elverum og forteller at kongen er villig til å møte Bräuer. Men det stilles to krav: De tyske troppene må trekkes tilbake til Stange, og hele den norske forhandlingsdelegasjonen må være tilstede under samtalen. Koht ringer til utenriksdepartementets ekspedisjonssjef og ber ham formidle dette til Bräuer.

Klokka 06.50 melder Bräuer at han vil komme til Elverum ca klokka 13, men han vil ikke godta noen betingelser. Verken den tyske sendemannen eller den norske utenriksministeren er på dette tidspunkt klar over at det første punktet i kongens krav i realiteten allerede er innfridd, de tyske fallskjermjegerne er allerede på god veg tilbake til Oslo. Like sør for Tangen stasjon har de akkurat møtt en bil med tre norske offiserer, fungerende distriktskommandosjef, oberst Jens Meinich, rittmester Bjørn Christoffersen og kaptein John Høiland. De tre blir tatt til fange og må følge fallskjermjegerne sørover igjen.

De får snart selskap av andre norske offiserer: Fra Strandlykkja og sørover møter de den ene norske avdelingen etter den andre, på marsj nordover. Nordmennes våpen og ammunisjon ligger nedpakket i kasser og det er en enkel sak å avvæpne soldatene og ta offiserene til fange.

Klokka 11.00 reiser Curt Bräuer fra Oslo i en norsk bil med blendede vinduer. Ved siden av ham sitter Ursula Spiller, som nettopp har fått beskjed om at mannen hennes ligger alvorlig såret på Hamar sjukehus.

Klokka 12.00 kommer kong Haakon til Elverum fra Nybergsund. Mens de venter på Bräuer snakker han med både utenriksministeren, generalinspektøren for Hæren, oberst Otto Ruge, som holder til på Terningmoen, og med den stortingsoppnevnte forhandlingsdelegasjonen.

Klokka 12.30 dør den tyske flyattachéen Eberhard Spiller på Hamar sjukehus.

Klokka 14.00 kommer Bräuers bil til Hamar sjukehus. Mens Bräuer fortsetter mot Elverum, går Ursula Spiller inn på sjukehuset. Der får hun beskjed om at mannen er død.

Noen minutter før klokka 15.00 kommer Bräuer til Elverum folkehøgskole. Han beklager forsinkelsen som skyldes dårlig føre.

Kong Haakon har bedt Koht være med på samtalen med den tyske sendemannen, men Bräuer insisterer på å få snakke med kongen under fire øyne. Denne samtalen varer i bare ti minutter, før kongen tilkaller utenriksministeren.

Bräuer presenterer nye tyske krav. Nå blir det blant annet forlangt at Kongen skal godkjenne Quisling som ny statsminister, noe kong Haakon avviser. Han gjør det klart overfor Bräuer at alle tyske krav må forelegges den lovlige valgte regjering. Bräuer protesterer, men han kommer ingen veg. Han må godta at han først vil få endelig svar når kongen har snakket med regjeringen.

Mens samtalen mellom Bräuer og kong Haakon pågår i Elverum, møter justisminister Terje Wold den norske overkommandoen på Rena. Det blir til dels opphetet stemning under møtet. General Laake kritiserer Regjeringen for at den ikke har kommet til enighet med tyskerne. Militær motstand er nytteløs, sier han. Mens Wold på sin side kritiserer generalen for ikke å ha satt fortgang i mobiliseringen, og at han har satt 11. april som første mobiliseringsdag.

Klokka 16.05 reiser kong Haakon tilbake til Nybergsund for å snakke med statsrådene.

Klokka 16.30 forlater Bräuer Elverum. Før han setter seg i bilen blir det avtalt at han skal ringe til Koht når han kommer til Eidsvoll.

Klokka 18.00 har kongen kommet tilbake til Nybergsund, og det blir holdt statsråd (det nøyaktige klokkeslettet er noe uklart). Kong Haakon orienterer statsrådene om sitt møte med Bräuer: *Regjeringen skal ta avgjørelsen, men min stilling er klar. Jeg kan ikke gå med på de tyske kravene. Det ville stride mot alt det som jeg har oppfattet som min plikt som Norges konge siden jeg kom til landet for snart 35 år siden, sier en beveget konge.*⁵

Uten særlig diskusjon og uten dissens vedtar Regjeringen å avvise de tyske kravene. Følgende føres i statsrådsprotokollen: *Statsrådet tilrådet Kongen å meddele avslag på det ultimatum som Tyskland i fremlagt utkast har stilt om å utnevne major Quisling til statsminister. – Kongen bifalt Statsrådets tilråding.*⁶

Statsminister Nygaardsvold ringer til utenriksminister Koht i Elverum og orienterer ham om beslutningen. Koht har akkurat avsluttet samtalen med statsminister Nygaardsvold da Bräuer ringer fra Eidsvoll. Koth forteller at den norske regjering ikke kan godta de tyske kravene. Bräuer spør om dette betyr at norsk motstand vil fortsette, og Koht svarer *so lange wie nur möglich* – så lenge som bare mulig.

Klokka 20.30 kommer den tyske fallskjermavdelingen tilbake til Oslo. På sin retrett sørover har de avvæpnet 1.300 norske soldater og tatt 80 norske offiserer til fange.

Klokka 21.00 kommer justisminister Terje Wold tilbake til Nybergsund. Han bruker sterke ord når han orienterer resten av regjeringen om det som skjedde under møtet på Rena. Hans konklusjon er at general Kristian Laake må få avskjed. Regjeringen bestemmer seg for å anmode generalinspektøren for infanteriet, oberst Otto Ruge, om å overta som Kommanderende general.

⁵ Statsråd Nils Hjelmtveits referat fra møtet med kong Haakon, blant annet gjengitt av Lie s. 135.

⁶ Innstilling fra Undersøkelseskommissjonen av 1945, bilag bind II, s. 276 note 1.

Utenriksminister Koht er tilbake i Nybergsund med en ferdigskrevet kunngjøring til det norske folk. Hovedbudskapet er at Norge er i krig med Tyskland etter at konge og regjering har avvist de tyske kravene. Kunngjøringen blir senere på kvelden lest i svensk radio.

Klokka 22.00 ringer forsvarsminister Birger Ljungberg til general Kristian Laake på Rena. Generalen blir anmodet om å komme til Nybergsund for en samtale. Samtidig ringer forsyningsminister Trygve Lie til oberst Otto Ruge og forteller at han er ønsket som ny kommanderende general. Ruge vegrer seg, men siden han er ønsket av både konge og regjering, ser han det som en plikt å si ja.

Klokka 23.30 er Curt Bräuer tilbake i Oslo og ringer til utenriksminister Ribbentrop i Berlin. Den tyske utenriksminister blir orientert om den norske regjeringens beslutning, og om at Kongen ikke vil godkjenne Quisling som statsminister i Norge.

På samme tid kommer skipskaptein Kjeld Stub Irgens til Nybergsund og ber om en samtale med kong Haakon personlig. Han vil ikke fortelle hva han ønsker å snakke med kongen om, men får likevel avtale om et kort møte med kongen neste morgen.

Torsdag 11. april

Ved midnatt er kommanderende general Kristian Laake, sammen med oberstløytnant Rangvald Rocher Nielsen, på veg fra Rena til Nybergsund. Bilen havner utenfor vegen og blir sittende fast i ei snøfonn. Tida går, Rocher Nielsen er urolig og vil ta beina fatt, men Laake nekter og blir sittende i bilen. Til slutt får de hjelp av noen skogsarbeidere som får bilen på vegen igjen. I Nybergsund blir Laake mottatt av forsyningsminister Lie og forsvarsminister Ljungberg på den sistnevntes hotellrom. Generalen får plass i rommets eneste stol mens statsrådene setter seg ved siden av hverandre på sengekanten. Laake får vite at han ikke lenger er ønsket som Kommanderende general og leverer umiddelbart sin avskjedssøknad. Otto Ruge utnevnes til ny Kommanderende general.

Klokka 02.10 blir Regjeringens første offisielle orientering om den militære situasjonen sendt ut til nasjonen over Hamar kringkaster.

Klokka 07.00 møter kong Haakon skipskaptein Irgens på Hegg gård utenfor Nybergsund. Irgens har med en hilsen fra Vidkun Quisling, som ønsker at kongen skal komme tilbake til Oslo. Quisling vil stille seg lojalt overfor kongen og foreslår at det etableres en lignende ordning som den i Danmark, der kong Haakons bror, Kristian den 10., har godtatt de tyske krav. Kong Haakon vil ikke etterkomme Quislings ønske, og Irgens drar tilbake til Oslo med uforrettet sak.

Ca klokka 09.30 kommer Otto Ruge, nå generalmajor, til Rena for å tiltre stillingen som ny Kommanderende general.

Klokka 11.00 får Curt Bräuer en telefon fra utenriksdepartementet i Berlin. Han får beskjed om å søke ny audiens hos kongen, *et sted mellom Oslo og Kongens nåværende oppholdssted*. En halv time senere tar Bräuer kontakt med ekspedisjonssjef Johannessen i det norske utenriksdepartementet. Johannessen videreformidler det tyske ønsket til kongen i Nybergsund.

På dette tidspunkt holder den norske konge og regjering statsråd på Nyhus gård, sør for Nybergsund. General Laakes avskjedssøknad og utnevningen av Otto Ruge til ny kommanderende general blir formelt godkjent. (Beslutningen om dette var tatt dagen før og Ruge er allerede på plass i HOK). Mens statsrådet pågår, får konge og statsråder vite at tyskerne har sluppet bomber over Terningmoen i Elverum.

Klokka 13.30 blir kong Haakon orientert om at Bräuer ønsker ny audiens hos Kongen. Han svarer at dersom Bräuer har noe nytt å meddele, kan han gjøre det til utenriksminister Halvdan Koht.

Ca klokka 16.00 kommer tyske bombefly i formasjon på tre og tre inn over Elverum, og etter kort tid er hele Leiret omgjort til et brennende inferno. På Nyhus gård blir kongen og statsrådene varslet om det som skjer i Elverum. De er på veg tilbake til Nybergsund, og på vegen dit ser de den svarte røyken fra et brennende Elverum.

Ca klokka 16.15 blir det også observert tyske bombefly på veg mot Nybergsund. Statsråd Hjelmtveit bruker bilhornet som flyalarm, og konge og statsråder søker sammen med sivilbefolkningen tilflukt i skogholt og bak murvegger og gamle fjøs, mens de tyske flyene tømmer sin dødbringende last over det lille tettstedet. Det er ikke lenger noen tvil om at det er konge og statsråder som er målet for tyskernes bomber.

I HOK på Rena blir det besluttet å flytte hovedkvarteret til Gudbrandsdalen. Oberstløytnant Beichman blir sendt av gårde for å finne et egnet sted. Han melder senere tilbake at Neremo hotell og Klokkergården i Øyer kan passe bra.

Klokka 17.00 er angrepet på Nybergsund over, mange hus er ødelagt, men verken konge, kronprins eller statsråder er drept eller såret. De bestemmer seg for å forlate Nybergsund så snart som mulig og drar noen kilometer nordover til Innbygda, der de samles på lensmannskontoret. Stasminister Nygaardsvold er klissvåt på beina etter å ha ligget i snøen og får tørre strømper av lensmannsfrua. Det er en forholdsvis amper og opphisset stemning på lensmannskontoret. Høylydt diskuterer statsrådene hvor de skal reise. Noen, deriblant statsministeren, vil ta seg over grensen til Sverige, andre vil utover mot kysten. Noen er, i følge statsministeren, forholdsvis kjepphøge og vil vise at de ikke er redde. Han gir et par av dem beskjed om "å holde kjeft". Det fattes likevel et viktig vedtak: Kongen og regjering skal bli i Norge, og motstanden mot tyskerne skal fortsette. Planen er at de skal møtes på Lillehammer neste dag klokka 12.

I løpet av kvelden forlater konge, kronprins, regjeringsmedlemmer og andre i deres følge Trysil. Statsministeren, tre av statsrådene og et par til, fordelt på to biler, er de første. De andre reiser i puljer på to og tre biler. Kongen og kronprinsens følge har tre kongelige og lett gjenkjennelige biler, med registreringsnumrene A1, A2 og C1.

Ca klokka 23.30 kommer HOK til Øyer og etablerer seg på Neremo hotell, mens Ruge og hans nærmeste medarbeidere tar opphold i Klokkergården.

Fredag 12. april

Omkring midnatt kommer kongefølget fram til Rena og tar inn på Trudvang Hotell. Et par andre biler i regjeringsfølget har reist videre for å undersøke framkommeligheten om Elverum og Hamar. De blir på ulike vis stoppet og beordret tilbake til Rena. Bare de to første bilene med statsministeren og tre av statsrådene kommer seg gjennom til Hamar.

Ryktene går. Et av dem sier at *mekaniserte tyske tropper* med til sammen nærmere 5.000 mann er observert like ved Elverum. Kongen bestemmer seg for å kjøre tilbake til Jordet i Trysil og derfra videre til Drevsjø. De andre tar etter hvert samme veg.

Klokka 05.00 kjører statsministeren og hans følge inn i Hamar. I den mørklagte byen kommer de to bilene fra hverandre. Den ene, med blant andre statsråd Anders Frihagen, fortsetter mot Brumunddal, mens statsministerens sjåfør, Kristian Thomassen, som er fra Vendkværn i Vang, tar med Nygaardsvold og de to andre hjem for at de skal få et par timers søvn. Frihagens og hans følge overnatter på hotellet i Brumunddal.

Klokka 06.30 kommer flere biler, med konge, kronpris og statsråder til Lillebo tollstasjon ved Drevsjø. Noen tar inn på Femund Hotell, andre på den lille tollstasjonen, og får seg noen timers hvile.

Ca klokka 10.00 er både statsministerens og Frihagens biler trygt framme på Victoria hotell i Lillehammer. Like etter kommer også statsrådene Ljungberg og Ystgaard. Men kongen og de andre statsrådene ser de ikke noe til. Landets statsminister og landets statsoverhode er nå i lang tid uvitende om hvor den andre befinner seg og om vedkommende i det hele tatt er i live.

Klokka 11.50 ringer utenriksminister Koht til sin svenske kollega, utenriksminister Günther, og spør om kong Haakon, for en periode, kan ta opphold i Sverige. Den svenske utenriksministeren ber om betenkningstid.

Klokka 13.30 melder den svenske utenriksminister tilbake til Koht på Drevsjø at den norske monarken er velkommen til Sverige, men svenskene vil ikke garantere at han får reise tilbake til Norge når han selv ønsker.

Kongen og kronprinsen ønsker å bli i Norge. Kronprinsen foreslår at han kan gå på ski over fjellet fra Østerdalen til Gudbrandsdalen. Like etter blir det observert tyske fly over Drevsjø. Både kongen og flere andre søker tilflukt på svensk side av grensen. Oppholdet varer bare en halv time før de er tilbake på den norske tollstasjonen. Men de kongelige bilene blir forlatt i Sverige, de er for lett gjenkjennelige til å reise rundt i Norge. Politibetjent Birger Ingstad, fra Stange, som etter et spesialoppdrag på Rena kjører rundt i Oslo-politimesterens bil, har det siste døgnet vært justisminister Terje Wolds sjåfør. På Drevsjø får han kong Haakon inn i bilen og blir de nærmeste dagene kongens sjåfør.

Det blir samtidig bestemt at statsrådene Lie og Wold skal forsøke ta seg over til Gudbrandsdalen sammen med kongen og kronprinsen, mens Koht, Hjelmtveit og Torp skal reise inn i Sverige for å ordne en del praktiske ting. Hjelmtveit er dessuten alvorlig sjuk og trenger noen dagers hvile.

På Lillehammer sitter statsminister Nygaardsvold sammen med statsrådene Frihagen, Hindahl, Støstad, Ljungberg og Ystgaard og venter, men ingen andre dukker opp. Det går stadig flyalarmer, og i samråd med fylkesmannen i Oppland og politimesteren i Lillehammer bestemmer de seg for å reise videre nordover.

Klokka 18.00 starter to biler fra Drevsjø, den ene kjørt av Birger Ingstad, den andre av Einar Bull. Med seg i de to bilene har de kongen, kronprinsen og hans adjutant, samt statsrådene Lie og Wold. De kjører over Jordet til Rena og derfra nordover til Koppang.

Klokka 22.00 rystes Minnesund, i sørenden av Mjøsa, av to kraftige drønn. Norske soldater sprenger den store veg- og jernbanebrua over sundet for å forsinke den tyske angrepstyrken som nå, under ledelse av general Richard Pellengahr, har startet framrykningen nordover fra Oslo, etter at Østfold er erobret.

Lørdag 13. april

Ca klokka 01.30 kommer kongens følge til Koppang. Der er det ingen ledige senger å oppdrive, og de fortsetter videre over Koppangkjølen til Ytre Rendal.

Klokka 03.00: kommer bilene med de kongelige og to statsråder til Åsheim hotell i Ytre Rendal.

Klokka 09.00 forlater Kongen og hans følge Åsheim og reiser videre mot Tynset, derfra til Alvdal og videre gjennom Follidal og over til Hjerkin.

Klokka 15.00: En tysk avdeling kommer fram til Minnesund og finner veg- og jernbanebrua over sundet sprengt. Tyskerne blir umiddelbart tatt under ild fra norske mitraljøser på østsida av sundet.

Sent på ettermiddagen kommer kongefølget fram til Hjerkinns stasjon på Dovrefjell der de tar inn hos stasjonsmesteren. Vegen fra Hjerkinns og sørover fjellet er ikke brøytet. Bilene blir satt igjen på stasjonen og skiltene fjernet.

Klokka 18.14 går et godstog sørover fra Hjerkinns stasjon. I togets postvogn sitter Norges konge, kamuflert i politibetjent Birger Ingstads vinterfrakk, sixpence og solbriller. Toget går sakte over fjellet og blir stående en time på Dombås før det går videre til Otta.⁷

Klokka 20.00 trekker tyskerne ved Minnesund seg tilbake uten å ha gjort forsøk på å krysse sundet.

Søndag 14. april

Klokka 08.00 er det kamper i gang ved Minnesund. Den norske stillingen angripes fra to kanter, både fra vestsida av sundet, og av en tysk avdeling som har kommet seg over Vormå lengre sør.

Klokka 12.30 må de norske styrkene ved Minnesund innse at situasjonen er uholdbar og begynner tilbaketrekningen. Men tyskerne kommer fort på dem og 44 norske soldater blir tatt til fange.

Sperrestillingen som er bygd opp ved Strandlykkja de siste dagene, kan nå vente tysk angrep når som helst. Alle sivile i den vesle bygda har forlatt sine hjem og flyktet innover skogen.

Klokka 18.00 kommer den tyske angrepstyrken fram til en framskutt norsk vegsperringen ved Nedre Mostue på Strandlykkja og blir møtt av ild fra to mitraljøseler. Tyskerne må etter en kort skuddveksling trekke seg tilbake.

Klokka 18.25 melder telegrafstasjonen på Otta (der konge og regjering oppholder seg) at det er observert minst 10 tyske fly på veg nordover. Infanteribataljonen på Dombås blir øyeblikkelig satt i alarmberedskap. De venter at trafikkknutepunktet Dombås vil bli bombet.

Ca klokka 19.00 reiser statsministeren og de andre statsrådene nordover fra Otta. På Dovre må de stanse på grunn av den tyske flyaktiviteten, og de søker tilflukt bak kirkemuren. Etter hvert som flyene blir mer nærgående (alle tror det er bombefly, statsministeren hører til og med bombenedslag), forsøker de å komme seg inn i kirken, men dørene er låst. Til slutt finner de døra til lik-kjelleren og søker tilflukt der. Da flytrafikken stilner, drar de videre, men noen kilometer lengre nord får de vite at det er sluppet fallskjermssoldater over Dombås og at de må dra tilbake til Dovre.

På Sagatun i Hamar er et norsk mitraljøsekompani stasjonert for å holde vakt over byen. Kompaniet er satt opp på Terningmoen under kaotiske forhold, flere av soldatene i kompaniet er fra Hedemarken. Kompanisjefen, kaptein Eiliv Austlid fra Stange, får ordre om å reise til Dovre med halvparten av kompaniet for å rydde veg for konge og regjering.

Mandag 15. april

Klokka 11.15: Austlid-kompaniet kommer fram til Dovre der kompanisjefen har en kort samtale med statsrådene Trygve Lie og Birger Ljungberg før avdelingen drar videre nordover, med regjeringsbilene like bak.

Klokka 12.30: Under sin framrykning nordover, med statsrådene "på slep", oppdager kaptein Austlid tyskere på en haug like ved Bjørkhol (midt mellom Dovre og Dombås). De norske mitraljøsene kommer i stilling, og det blir åpnet ild. To norske soldater blir drept i den første skuddvekslingen. I regjeringsbilene bak oppdager de det som skjer, får snudd og kjører tilbake til Dovre.

---

⁷ EMK/SiH mappe 79 – politibetjent Birger Ingstads dagbok.

Kompanisjefen bestemmer seg for å angripe den tyske stillingen. I front for seks av sine soldater løper han over det åpne jordet og inn under haugen, mens mitraljøsene gir dekningsild. Etter at han og de seks soldatene har krabbet oppover haugen, får soldatene nede ved veggen se at kompanisjefen blir skutt og faller om. Angrepet bryter sammen, og de begynner å vinke med hvite lommetørklær. Tyskerne stormer ut av skyttergrovene og tar de norske soldatene til fange, bare tre – fire stykker kommer seg unna. Under tilfangetakelsen blir ytterligere tre norske soldater skutt. Statsrådene bestemmer seg umiddelbart for å reise tilbake til Otta og i sikkerhet.⁸

Klokka 15.00 kommer kaptein Arne Hagtvedt til Strandlykkja for å orientere seg før han skal avløse kaptein Sigvardt Pran som sjef for den norske stillingen der. Så langt har det vært stille på Strandlykkja denne dagen, ingen har sett noe mer til tyskerne. Hagtvedt ønsker ikke å opprettholde den framskutte stillingen ved Nedre Mostue og de to mitraljøsela blir trukket tilbake til hovedstillingen, litt lengre nord.

Ca klokka 15.30 går tyskerne til nytt angrep og skyter branngranater mot hovedbygningen på Nedre Mostue, som brenner ned til grunnen.

Klokka 16.00 kommer det et kraftig angrep mot den norske hovedstillingen på Strandlykkja. Kaptein Pran og hans mannskaper, som skal avløses, har ennå ikke kommet seg ut av stillingene og må besvare skytingen mens kaptein Hagtvedts gardekompani kommer seg på plass. Tyskerne skyter med automatvåpen, bombekastere og håndvåpen, og en av gardekompaniets troppssjefer blir såret under avløsningen.

Tyskerne har dårlig tid og har tydeligvis bestemt seg for å sette inn et avgjørende angrep på Strandlykkja-stillingen. General Pellengahr er selv helt framme i ildlinjen for å oppmuntre sine soldater.

Klokka 22.00 er skytingen i ferd med å stilne ved Strandlykkja, og kaptein Pran og hans mannskaper kan trekke seg ut fra stillingen for å få litt hvile.

Tirsdag 16. april

Klokka 01.00 blusser kampen ved Strandlykkja opp igjen. Tyskerne skyter to hus i brann og et grelt lys fra flammene brer seg over himmelen. Det skaper frykt og uhygge blant de sivile som har flyktet innover skogen. Alle tror det er hos seg det brenner.

Klokka 04.00 stilner skytingen, etter at det en stund er observert livlig biltrafikk bak de tyske linjer. Når det litt senere lysner av dag kan en tydelig se at angrepsstyrken er mer beskjeden enn dagen før.

Klokka 10.00 kommer to norske infanteritropper til Strandlykkja under ledelse av kaptein Ottar Einstad. Einstad har ordre om å avløse kaptein Hagtvedt som sjef for den norske stillingen. Under inspeksjon og avløsning starter skytingen igjen, og Einstad blir såret i den ene hånda. Skuddene kommer fra en tysk buss og blir umiddelbart besvart med norsk mitraljøsild, som nærmest deler bussen i to. Det fører til at et hvitt flagg kommer opp, og en norsk gardesersjant blir sendt fram til bussen. Han kommer tilbake med 10 tyske fanger, to av dem er hardt såret og den ene dør like etterpå.

Klokka 15.00 overtar løytnant Halvdan Skurdal kommandoen ved Strandlykkja etter kaptein Einstad som er såret. Samtidig kommer en ny mitraljøsetropp, under ledelse av Per Engh, for å forsterke den norske stillingen.

---

⁸ Austlid ble senere stemplet som dumdristig av bl.a. Trygve Lie, og det gikk 70 år før han får oppreisning i form av Krigskorset m/sverd post mortem (Se mer i Kristiansen: *Kampen mot tyske fallskjermjegere – og norske byråkrater*).

Klokka 17.00: Tyskerne skyter med bombekastere mot den norske stillingen og løytnant Skurdal ber om ytterligere forsterkninger.

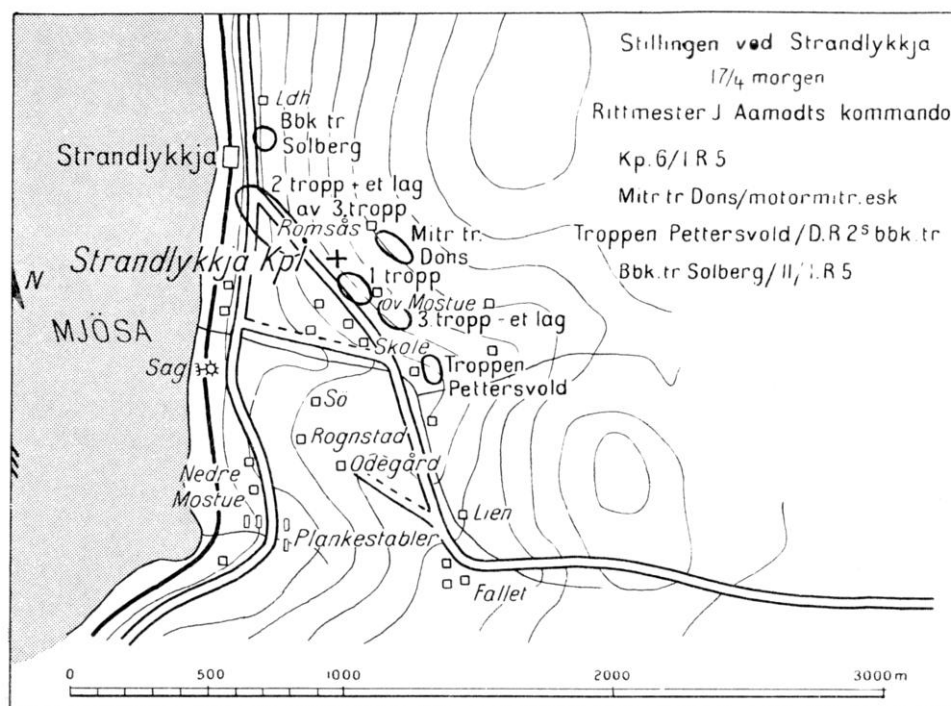
Klokka 18.00 kommer enda en mitraljøsetropp til Strandlykkja og går inn i stillingen.

Klokka 20.00: har den norske styrken ved Strandlykkja blitt så omfattende at detasjementssjefen, oberst Jørgen Jensen, sender sin nestkommanderende, rittmester Johan M. Aamoth til Strandlykkja for å overta kommandoen. Aamoth oppretter ko i Strandlykkja landhandleri.

Onsdag 17. april

Klokka 02.00 starter tyskerne et nytt kraftig angrep mot Strandlykkja-stillingen med sine bombekastere. Mitraljøsetroppen til fenrik Engh blir hardt rammet. En av troppens soldater, Erland Andreassen, blir drept og Engh selv og tre andre blir kjørt til Stange sjukehus i bevisstløs tilstand.

Klokka 04.00 kommer en bombekastertropp fra IR 5, ledet av fenrik Anton Solberg, til Strandlykkja som forsterkning. Den blir plassert mellom riksvegen og jernbanen, like ved Strandlykkja stasjon. Skytingen har nå stilnet.

Et infanterikompani, ledet av kaptein Anton Ryen, har etter en strabasiøs skitur over Spitalen og Lyssjøen kommet fram til høyden øst for Morskogen stasjon, der tyskerne har opprettet base. Men snøvær og tåke gjør det umulig å se hva som foregår nede ved stasjonsområdet.

Klokka 05.00 letter været, og kaptein Ryen kan fra sin posisjon se en stor kolonne med kjørende og marsjerende tyske soldater på veg nordover riksvegen. Han beordrer ild. Det tar lang tid før tyskerne får områdd seg etter det overraskende angrepet, men etter hvert får de mitraljøser og en 37 mm kanon i stilling. Ryen-kompaniet gjør retrett og tar fatt på en ny strabasiøs skitur, tilbake samme veg som de har kommet.

Klokka 06.00 starter tyskerne et nytt angrep mot Strandlykkja, denne gangen med både artilleri, bombekastere og mitraljøser.

Klokka 09.00 ber rittmester Aamoth om artilleristøtte, for nå beskytes Strandlykkja-stillingen også fra vestsida av Mjøsa. Tyskernes artilleri legger hele strekningen mellom Strandlykkja og Espa under ild, og telefonledningene blir skutt ned. Dermed mister hovedkvarteret på Tangen all kontakt med Strandlykkja.

På Espa blir 10 år gamle Rønnaug Skjøthaug truffet av en granatsplint og alvorlig såret. Hun dør under transport til lege, som må foregå over skogen med skikjelke siden riksvegen ikke er framkommelig.

Ca klokka 10.00 oppdager fenrik Jan H. Olstad, som er troppssjef for en infanteritropp som ligger på høyden ved Øvre Mostue, noen tyske soldater på veg ut på mjøsisen ved Feiringlandet. Det ser ut som de undersøker isen med staver. Like etter kommer det flere.

Klokka 11.00 er en hel bataljon med tyske soldater på veg over mjøsisen mot Espa-landet. Framrykningen går langsomt og er svært spredt. En norsk bombekastetropp ved Helset og et halvbatteri på Trosvikodden åpner etter hvert ild mot tyskerne, men avstanden er for lang og ilden har ingen virkning.

Klokka 11.15 beslutter detasjementsjefen, oberst Jørgen Jensen, med hovedkvarter på Skogen gård, nord for Tangen stasjon, å oppgi Strandlykkja-stillingen. Men siden all kontakt med Strandlykkja er brutt sender han en ordonnans sørover med ordre til rittmester Aamoth om å trekke seg tilbake til Hov gård, like sør for Tangen. Ordonnansoffiseren, løytnant Knut Iversen, kommer imidlertid ikke lenger enn til Kleverud p.g.a. artilleriilden fra den andre sida av Mjøsa.

Klokka 13.00 kommer en norsk skipatrolje, som har gått gjennom skogen øst for Espa, fram til rittmester Aamoth på Strandlykkja med beskjed om at han skal trekke seg tilbake. Bilene lastes opp og klarer å komme seg nordover, men det er ikke plass til alle, og tilbaketrekningen må skje i stor uorden. Noen blir fortsatt liggende i sine stillinger, andre tar beina fatt innover skogen.

Ved Kleverud har de to vegarbeiderne, Ole Braathen og Ola Ekeren fått ordre om å sprengte vegbrua for å forsinke tyskernes framrykning. Alt er gjort klart til sprenging, men de må vente til de norske avdelingene har passert nordover. Plutselig blir de omringet av tyskere som har kommet over mjøsisen. Ekeren løper opp i skogen for å gjemme seg, mens Braathen tar seg nedover mot Mjøsa. Senere blir han funnet død ved strandkanten.

Klokka 16.00 bestemmer divisjonssjefen, general Jacob Hvinden Haug, med hovedkvarter på Løten prestegård, at den forberedte sperrestillingen ved Tangen også skal oppgis og mannskapene trekkes tilbake til *holdestillinger* lenger nord.

En ettertrygd, bestående av en eskadron, skal dekke tilbaketrekningen gjennom Stange og Hamar, og en flanketrygd skal dekke vegene fra Tangen over Romedal og Vang.

Samtidig bestemmer generalen at divisjonshovedkvarteret skal flyttes fra Løten prestegård til Hundskjold på Brøttum, og at et feltsykehus som har vært opprettet på Austad gård i Stange skal flyttes til Holen sementvarefabrikk i Brumunddal. Også ammunisjons- og drivstofflagre skal flyttes nordover.

Forflytningene skal skje i ly av nattemørket, men blir for flere avdelingers vedkommende noe forsinket.

Torsdag 18. april

Klokka 10.00 åpner Ringsaker eskadron, ledet av rittmester Knut Gysler, ild mot en tysk patrulje på veg nordover ved Tangen stasjon. Etter tre kvarters intens skyting beordrer Gysler samling ved Vik gård, litt lengre nord. Derfra blir eskadronen transportert med lastebiler til Brumunddal. Før

de drar forsøker de å sprengte brua over Vikselva, men dette blir delvis mislykket og hindrer ikke tyskerne framrykning nevneverdig.

Ca klokka 11.00 vender general Pellengahr, som har fulgt sine styrker i fremste linje helt til trefningen ved Tangen, tilbake til sitt hovedkvarter på Vormsund. Der får han ordre fra den tyske overkommandoen i Oslo (OKW) om å påskynde framrykningen nordover ”uten hensyn til tap”. Hamar skal inntas umiddelbart. Årsaken er at britene, i følge tysk etterretning, skal være i ferd med å landsette tropper på Åndalsnes.

Pellengahr sender umiddelbart rittmester Ernst Schleifenbaum nordover for å gi sjefen for angrepstyrken, oberst Laendle, ordre om snarest ta Hamar og deretter sende en bataljon mot Elverum. Sammen med sin sjåfør og divisjonens tolk, dr. Kurzenberger, drar rittmesteren av gårde.

Klokka 14.15 kommer en tysk forpatrolje riksvegen inn mot Stangebyen. I Grønstadbakken kjører de to motorsyklene og to lett pansrede oppklaringsbiler, i stor fart, rett inn i en vegsperring og blir møtt av kraftig mitraljøseild. Kjøretøyene blir ødelagt og en tysk underoffiser drept. Tyskerne setter husene på Grønstad og Tønsaker i brann, som gjengjeldelse for det ondskapsfulle angrepet (heter det i en tysk rapport).

Klokka 14.50 får rittmester Ording, som har ledet ettertrygd-forsvaret sør for Stange-byen, ordre om tilbaketrekning til Hamar.

Tyskerne venter med å rykke etter. Oberst Laendle forlanger at det skal tas 20 sivile gisler for å sikre seg mot mer norsk motstand før han drar videre mot Hamar.

Klokka 15.30 går Stange mitraljøse eskadron i stilling i nordenden av Stangebrua, ved innkjøringen til Hamar.

Klokka 15.45 blir Hamar kringkaster, Hamarsenderen, som har vært i flittig bruk som landets frie kringkaster etter at Quisling overtok kontrollen i Oslo, demontert for transport nordover.

Klokka 16.30 blir Hamar telegraf- og telefonstasjon stengt, samtidig som det blir meldt at linjene nord- og østover er i ferd med å bryte sammen.

Ca klokka 18.00 har tyskerne endelig klart å fange 10-12 gisler, blant dem Stanges ordfører Kristian Fjeld, og med gislene som skjold, fortsetter de framrykningen inn i tettbebyggelsen. Der tar de seg til rette i flere forretninger, blant annet blir Kooperativen tømt for varer.

Klokka 18.20 får rittmester Ording, som har kommandoen ved Stangebrua, overbrakt et telegram fra jernbanetelegrafene. Telegrammet er skrevet på norsk og har følgende tekst: *Tyske tropper under veis. Venter betingelsesløs motstandsløs overgivelse. 1 kilometer syd for Hamar. Såfremt det gjøres motstand vil byen bli skutt i brann. Det forlanges at broene skal være sikre ellers vil byen bli skutt i brann.* Telegrammet hadde ingen underskrift.⁹

Ca klokka 19.00 trekkes Stange mitraljøseeskadron ut av stillingen ved Stangebrua og beordres til forsterkning av en ny stilling langs linjen Jessnes st. – Furnes kirke – Nydal, som Vang eskadron, under ledelse av løytnant Kaare Winge, er i ferd med å etablere.

Klokka 19.30 kommer rittmester Ernst Schleifenbom fram til Stangebrua. Han har passert Stangebyen uten å se noe til oberst Laendle, men nå begynner det å gå opp for ham at han har kommet foran tyskerne fremste linje. Likevel fortsetter han over brua, siden han ikke ser noen norske soldater der. Bak kommer det en tysk motorsykkelsordonnans, også han har forvillet seg

---

⁹ 27. januar 1941 opplyste lensmannen i Stange, Martin Oppegård, i et brev til Norges statsbaner, at det var han som hadde skrevet og sendt telegrammet *på direkte og stedlig ordre av offiser i den tyske krigsmakt*. (Brevet er oppbevart i Jernbanemuseets arkiv).

inn i *ingenmannsland*. Med motorsykelordonnansen som *forpatrolje* kjører rittmesteren og hans lille følge inn i et folketomt Hamar. Imidlertid klarer han å få kontakt med både ordfører Kristian Bakken og politimester Reidar Beichmann og gir dem klar og utvedydgig beskjed om at Hamar nå er besatt av den tyske krigsmakt. At den foreløpig bare er representert med fire mann, sier han ingen ting om. Derimot forsøker han å ringe til den tyske overkommandoen i Oslo for å rapportere at har Hamar er besatt, men han kommer ikke igjennom på telefonen.

Klokka 21.30 holder fortsatt de fire tyskerne ordføreren og politimesteren i Hamar under kontroll, men den tyske angrepsstyrken lar vente på seg. Oberst Laendle har antatt at Stangebrua er sprengt og rykker fram over Hjellum mot Hamar.

På Hamar jernbanestasjon ber Schleifenbom vakthavende jernbaneekspeditør, Arvid Kokkin, om å ringe følgende melding over jernbanetelegraf til Elverum: *Et tysk regiment har rykket inn i Hamar og et annet regiment er på veg fra Hamar mot Elverum.*¹⁰

Kokkin får også beskjed om å sende en tilsvarende beskjed til Lillehammer, men sambandet dit er brutt. Schleifenbom takker høflig for hjelpen og forlater stasjonen, mens ordonnansen blir sittende igjen som vakt. Han er svært pratsom, forteller at han er fra Hanover og er utdannet tegner, før han sovner i en stol på stasjonsmesterens kontor.

Klokka 22.00 legger de britiske krysserne *Galatea* og *Curacoa*, samt jagerne *Acheron* og *Arrow* til kai i Åndalsnes. Brigader R. Morgan er den første som går i land fra *Galatea* og blir tatt i mot av oberstløytnant H. W. Simpson som har kommet til Åndalsnes dagen før og gjort en rekke forberedelser.

Klokka 22.15 høres noen skudd og kort tid etter kommer oberst Laendle til Hamar sammen med en fortropp. Schleifenbom viderebringer straks følgende ordre fra general Pellengahr: *En motorisert bataljon må sendes østover mot Elverum, som skal være besatt innen morgengry. Mens en oppklaringsavdeling skal føle seg fram mot Brumunddal, slik at framrykning nordover kan fortsette neste dag.* Obersten vegrer seg. Soldatene er for slitne til ny innsats og må ha hvile, hevder han.

Fredag 19. april

Klokka 04.40 kommer de første engelske tropper med tog fra Åndalsnes til Dombås.

Klokka 11.00 overgir de tyske fallskjermjegerne på Dovre seg og 55 norske fanger (15 militære og 40 sivile) blir befridd. Vegen nordover er åpen igjen og den norske regjeringen kan endelig komme seg videre etter et ufrivillig opphold på Otta i fire døgn.

Klokka 11.30 blir flere tyske patruljer oppdaget på vestsida av riksvegen ved Nydal i Furnes. Stange mitraljøeseskadron, som ligger i stilling et par hundre meter lenger nord, åpner ild. Et tysk fly kommer i lav høyde og skyter med mitraljører slik at de må rømme stillingen. Litt senere blir også Vang eskadron, som har ansvaret for området vest for Furnes kirke, beskyttet og må trekke seg tilbake mot Bergshøgda, der de oppretter ny stilling.

Klokka 15.00 har tyskerne med sine bombekastere knekt den norske motstanden på Bergshøgda, og Stange og Vang eskadroner fortsetter retretten langs Brumunda og videre mot Veldre.

Klokka 15.30 kjører en tysk motorsykel og en personbil med fire mann inn mot den norske forsvarstillingen i Brumunddal, hvor rittmester Knut Gysler har kommandoen. Nordmennene åpner ild. Bilen blir skutt i stykker, en tysk soldat blir drept og to andre tatt til fange. Tyskerne svarer med artilleri. Granater slår ned i bebyggelsen, flere blir såret og 17 år gamle Ragnar Wold blir drept av et granatnedslag.

---

¹⁰ Rittmesterens bløff ga resultater, kort tid etter denne telefonbeskjeden trakk de norske styrkene seg ut av Elverum.

Klokka 17.45 trekker de norske styrkene seg ut av Brumunddal, mens tyskerne umiddelbart følger etter.

Under en stans ved husmannsplassen Nøen under Kolstad, skyter og dreper de tre sivilpersoner, 63 år gamle Bernt Børresen, 29 år gamle Astrid Thomassen og hennes tre år gamle sønn, Per Thomassen.

Klokka 20.00 oppdager Astrid Smestuen, bestyrerinne ved Ringsaker telefonsentral, ca 100 tyske kjøretøyer og kanoner som passerer Ringsaker kirke.

Omtrent samtidig sprenger norske styrker både jernbane- og vegbrua i Moelv for å forsinke den tyske framrykningen.

I løpet av dagen har to nye norske "hovedstillinger" blitt opprettet i Ringsaker. Den ene ved Lundehøgda og den andre i Åsmarka.

Klokka 21.00 er tyskerne framme ved den sprengte vegbrua i Moelv. Oberst Laendle er nå frabeordret sin stilling som sjef for "Venstre kampgruppe" og 345. infanteriregiment, fordi han nektet å etterkomme ordren kvelden før om øyeblikkelig å fortsette framrykningen østover mot Elverum og nordover mot Brumunddal. Major Schäfer har overtatt kommandoen. Han rapporter triumferende til den tyske overkommando i Oslo (OKW) at Moelv er nådd, og tilføyer: *Med overskridelsen av linjen Elverum-Hamar er Norges hjerte i vår hånd.*

Klokka 23.00 har tyskerne reparert vegbrua i Moelv slik at den kan passeres med kjøretøyer.

Lørdag 20. april

Klokka 00.15 ankommer den britiske brigader Morgan og hans følge general Ruges hovedkvarter i Øyer.

Klokka 02.00 sender tyskerne oppklaringspatruljer fra Moelv og nordover mot Ring.

Klokka 02.50 ankommer de første britiske styrker Lillehammer og får kvarter på Søre Ål skole.

Klokka 04.00 kjører en tysk styrke i stor fart inn mot den norske stillingen like nord for Vea. De norske forsvarerne (1. gardekompani under ledelse av kaptein Arne Hagtvedt) stanser dem.

Klokka 07.30 og i et par timer framover, skyter tyskerne mot Ringen. To norske gardister blir drept og fem alvorlig såret.

Klokka 10.30 kommer en tysk bilkolonne på 20 – 30 lastebiler kjørende nordover fra Moelv. De stanser like sør for Vea, der de blir et lett mål for den norske bombekastertroppen ved Kupstua. De tyske bilene blir skutt i brann og flere blir ødelagt.

Samtidig sender DR 2 ut en regimentsordre, der det framgår at en sterk fiendtlig kolonne med flere tusen mann er observert på hovedvegen sør for Moelv.

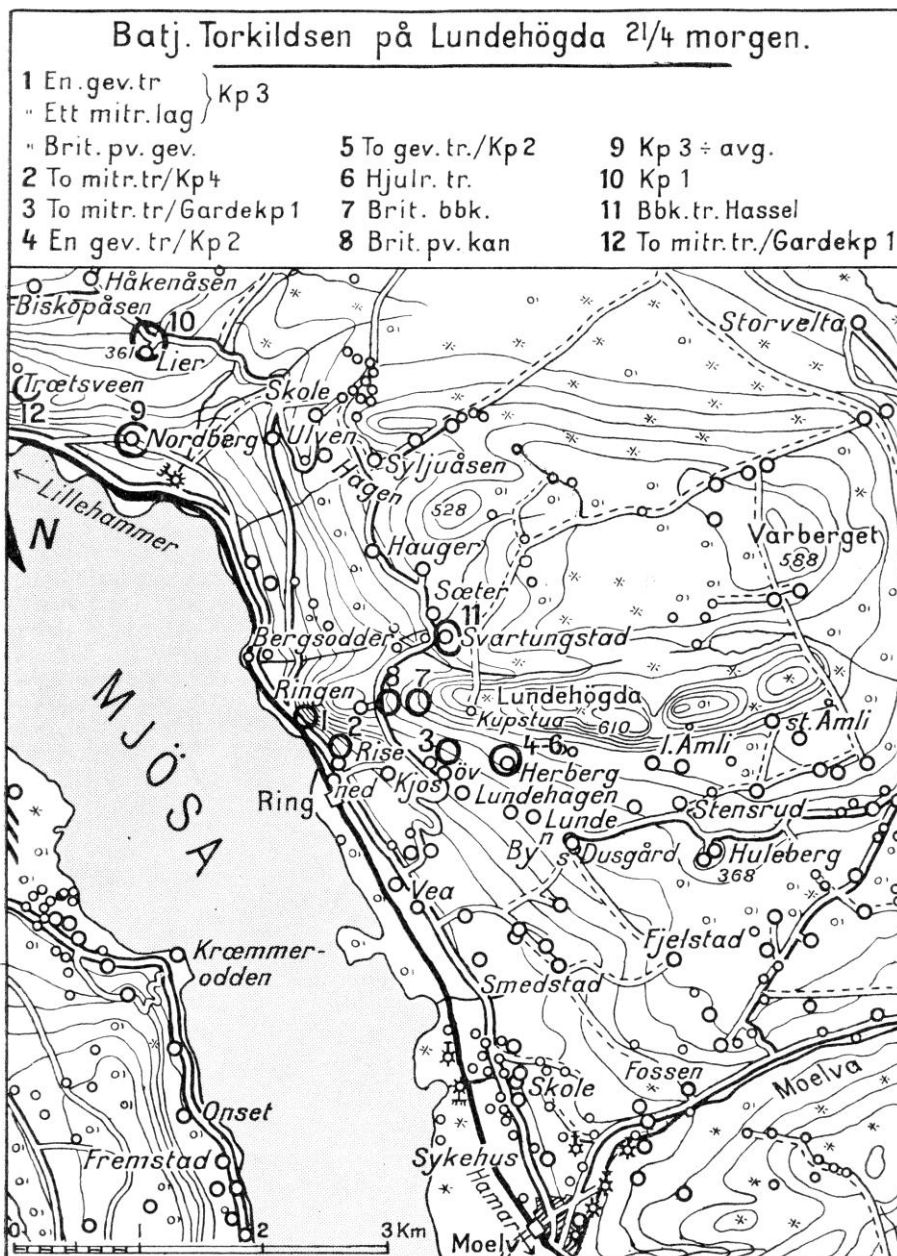
På Tingvang feirer en del tyske soldater Adolf Hitlers 51-års fødselsdag. Alkoholkonsumet er stort, inventar blir knust og huset ille tilgriset. Etterpå drar de rundt som en slags baktropp, terroriserer sivilbefolkningen og dreper i alt 16 sivilpersoner.¹¹

Ca klokka 18.00 kommer tyskerne til plassen Akervold, omringer huset og begynner å skyte mot hovedbygningen. Skuddene går gjennom veggen og antenner blant annet en mjølpose som står på kjøkkenbenken. I huset bor det flere evakuerte, og en av dem, Aksel Nygaard, tar posen og løper ut med den slik at den ikke skal antenne huset. Der blir han øyeblikkelig skutt av tyskerne. En håndgranat blir kastet inn gjennom et vindu, alle i huset må redde seg ut, og eieren, Ole

¹¹ I ettertid har de blitt omtalt som *Plyndrertroppen*. Mikkel Sveinhaug skriver: *De fór fram som barbarer og under huj og skrik hele tiden – alt sammen formodentlig til ære for gebursdagsbarnet.*

Smedstuen, blir av en tysk offiser beordret til å gå nedover jordet med hendene i været. Etter 50 meter får han et skudd i bakhodet og dør momentant.

Klokka 19.00: På Lundehøgda har det vært forholdsvis stille etter skytingen på formiddagen, men det er ikke registrert noen tilbaketrekning så tyskerne ligger i ro i sine stillinger. Sivile Magne Havik er på dette tidspunkt på veg hjem til Sørbyengen ved Ring. Han blir skutt av tyskerne, men det er ingen øyenvitner til drapet. Trolig blir han mistenkt for å være franktirør.

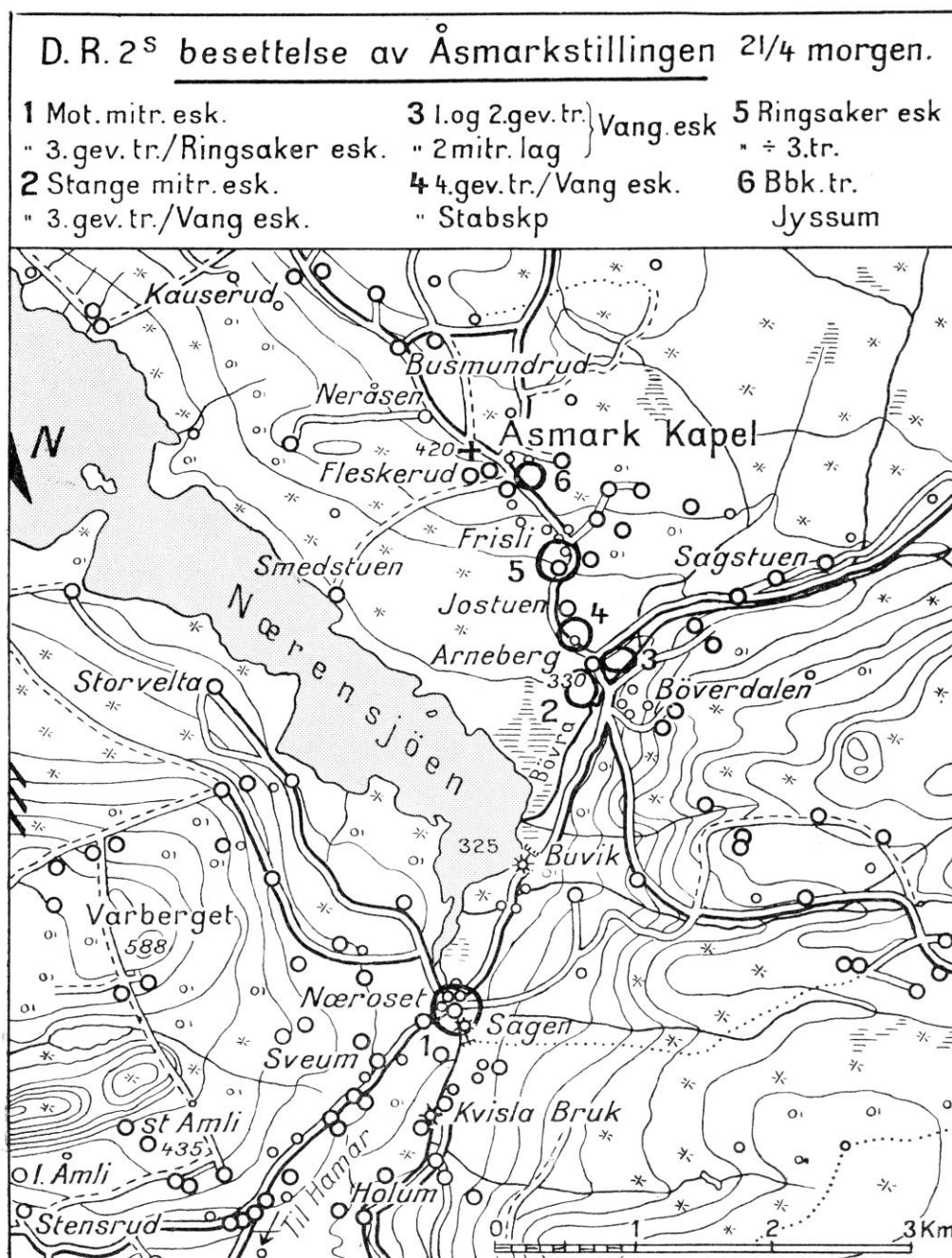
Klokka 19.30 kommer en tysk sikringspatrolje mot to framskutte norske stillinger ved Kvisla og Nysveen, sør for Næroset. Begge de norske stillingene åpner ild, som tyskerne besvarer med en bombekaster. Flere fulltreffere fra bombekasteren går gjennom veggen i Nysveen. Folkene der søker først dekning bak en stor gråsteinspeis i kjøkkenet, men klarer etter hvert å kripe ned i kjelleren.

Klokka 23.00 trekkes de to framskutte stillingene ved Nysveen og Kvisla inn til hovedstillingen ved Næroset.

Søndag 21. april

Ca klokka 06.00 legger tyskerne artilleriild over området nordvest for Herberg, der de antar at den norske bombekastertroppen på Lundehøgda er plassert.

Klokka 07.00 angriper tyskerne høydedraget nord for Åsmarka kapell med artilleri, men der er det ingen norske avdelinger. Samtidig retter de et angrep mot den norske stillingen ved Næroset.

Ca klokka 07.30 kommer det 15 tyskere opp til Nysveen gård, som er alvorlig ramponert etter skytingen kvelden før. Tyskerne vil vite hvor de norske soldatene har blitt av, men det er det ingen som vet. Da tar de brødrene Aksel og Torvald Nysveen som gisler, setter dem på en åpen lastebil og kjører i stor fart nedover igjen. I en sving faller Aksel av bilen. Etterpå blir han henrettet av tyskerne, som mener at han har forsøkt å rømme.

På Fossen gård, hvor det foruten gårdens folk oppholder seg mange evakuerte, begynner ”Plyndrertruppen” å skyte mot huset. Et av skuddene, som går gjennom et vindu i annen etasje, dreper gårdbrukerkona Lina Fossen mens hun forsøker å redde barna sine. Alle de andre som oppholder seg på gården (over 30 stykker) blir tvunget ut og må i samlet flokk marsjere til Moelv, der de blir internert i Bedehuset. Bakenfor seg ser de at husene på Fossen blir satt i brann.

Klokka 09.30 begynner for alvor angrepet mot de forholdsvis omfattende norske stillingene på Lundehøgda, og i de nærmeste timene utspiller det seg harde kamper fra Mjøsa i vest til Amliskaret i øst. For første gang under felttoget kommer det til samvirke mellom norske styrker på øst- og vestsida av Mjøsa. Norske artilleristillinger ved Fremstad og Onset på Biri tar den tyske angrepstyrken mot Lundehøgda under en *meget velrettet og virkningsfull* ild. En observasjonspost i kirketårnet på Biri, som ser *like inn i fiendens flanke*, gir viktige meldinger og beskjeder.

Klokka 10.00 melder den britiske oberstløytnant German seg for sjefen for DR 2, oberst Jørgen Jensen, og får ordre om med sin halv bataljon å støtte forsvaret av Arnebergstillingen.

Klokka 11.00 setter tyskerne inn artilleri mot den framskutte norske stillingen ved Næroset.

Klokka 13.00 trekker nordmennene seg ut av de framskutte stillingene og går inn i ny stilling like sør for Arneberg.

Klokka 15.00 kommer halv bataljonen German med biler nedover bakken fra Åsmarka kapell. De blir oppdaget av tyskerne som legger sperreild mot dem. Dette rammer også staben til Ringsaker eskadron, hvor to soldater blir drept og to hardt såret, deriblant eskadronsjefen, rittmester Knut Gysler.

Klokka 15.30 blir de britiske soldatene beordret inn i stillingene ved Arneberg. For første gang siden 2. verdenskrig startet – 1. september året før – står britiske og tyske styrker overfor hverandre ved en landfront.

For de norske offiserene på stedet blir kontakten med britene en stor skuffelse. Sjefen for Stange eskadron, rittmester Bjart Ording, oppfatter at både soldater og befal har *sterk motbydelighet mot å legge seg ned i snøen og vil helst stå oppreist*.¹²

Under avløsningen blir dragon Kaare Roko skutt bakfra av britene.¹³

Klokka 16.00 angriper tyskerne de norske artillerikanonene på Biri, etter at de uforstyrret har avfyrt mer enn 70 skudd mot den tyske framrykningen nordover fra Moelv. De norske kanonene blir sterkt skadet og to mann blir såret.

Tyskerne setter også inn kampfly som skyter med mitraljøser mot de norske forsvarerne av Lundehøgda. Situasjonen er uholdbar, soldatene er slitne og deprimerte. Tilbaketrekningen blir uordnet og spredt, under stadig beskytning fra tyskerne.

Den norsk/britiske stillingen i Åsmarka er også under press, og britene forsvinner mer eller mindre uorganisert, ut av stillingene når skytingen tiltar.

Sivile, som ikke har rukket å evakuere, tar beina fatt innover skogen. Under denne flukten blir 12 år gamle Magne Berglund truffet i bakhodet og dør momentant.

Kampene ved Lundehøgda og i Åsmarka har kostet. Antallet drepte er stort, enda flere er såret, mange er savnet og over 40 hus er brent ned.

Klokka 17.00 bestemmer sjefen for 2. divisjon, general Hvinden Haug seg for å oppgi forsvaret av *linjen Lundehøgda – Åsmarka* og beordrer tilbaketrekning av samtlige norske og britiske avdelinger. Det skal opprettes en ny hovedstilling ved Balbergkampen, nord for Lillehammer, og planen er at alle avdelinger skal ha passert Lillehammer innen klokka 01.00 neste dag.

¹² Rittmester Ordings rapport (RA/RAFA-2017 Riksarkivet)

¹³ Roko døde på Lillehammer sjukehus fem dager senere.

Tilbaketrekning blir imidlertid svært kaotisk. Sjåførene er utslitte, noen av dem sovner ved rattet og kjører i grøfta. Det fører til store forsinkelser, og en del av de britiske soldatene må ta beina fatt.

Ca klokka 19.30 kommer det soldater fra *Plyndrertruppen* til Svartungstad. De skyter vilt rundt seg, og slår i stykker innbo og løsøre. Mannfolkene på gården kommanderes ut på tunet med hendene over hodet. Deretter tar de med seg sønnene på gården, Helmer og Martin Skaugen, ned til nabogården Sæther. Der er Ole Sæther, samt sønnen Peder og svigersønnen Per Kaulum også tatt til fange mens de var i ferd med å melke kyrne. På bygdevegen, nedenfor gården, blir alle fem stilt opp ved siden av hverandre og får beskjed om å snu seg. En tysk offiser tar opp revolveren og gir samtlige et nakkeskudd. En av dem, Martin Skaugen, overlever utrolig nok hendelsen.

Tyskerne kommer også til Hauger gård, som ligger i samme nabolag på Ring. Her oppholder mange evakuerte seg, sammen med gårdens folk er de i alt 35 personer. Også her oppfører tyskerne seg som villmenn, tydelig påvirket av alkohol og andre rusmidler. De beordrer alle ut av husene, slår med geværkolbene og stikker med bajonettene.

En venn av familien, Birger Natvig, som har evakuert hit fra Oslo, redder trolig situasjonen, slik at mannfolkene ikke lider samme skjebne her som på Svartungstad og Sæter. Natvig snakker flytende tysk og holder en kort tale til de tyske soldatene på deres eget språk, der han forklarer at alle norske soldater har reist videre nordover, og at det bare befinner seg sivile på gården. Det beroliger de aggressive tyskerne og gjør stemningen mildere. Men alle mannfolkene, 13 i alt, må ut på en 12 kilometer lang og dramatisk tvangsmarsj til Brøttum.

På Sønsteby gård på Brøttum forsøker flere å gjemme seg bak låven, men blir oppdaget og skutt på. Inger Marie Mathisen blir drept, og tyskerne skyter alle dyra på gården og setter fyr på fjøs og låve.

Mandag 22. april

Ca klokka 00.30 blir familien på Haugen gård på Brøttum vekket av naboer, og like etter dukker noen huiende og skrikende tyskere opp og skyter mot huset. Alle de 11 som er på gården søker tilflukt i kjelleren, men tyskerne kaster håndgranater og en røkbombe ned dit, så de tvinges opp igjen. Ute på tunet skyter og dreper de 76 år gamle Andreas Johansen og sårer datteren hans, før de setter fyr på driftsbygningene på gården.

Klokka 03.50 blir Vingnesbrua ved Lillehammer sprengt for å forsinke den tyske framrykningen.

Ca klokka 06.00 går ekteparet Sigrid og Simen Libæk over jorden på Øvre Alm gård på Brøttum. De skal til Erikssven, dit barna deres er evakuert. Plutselig hører de skudd, og Sigrid Libæk faller om, hardt skadet. Mannen prøver å hjelpe, men hun dør like etterpå. Med hendene over hodet, fortsetter Simen Libæk opp mot gården, der det er fullt av tyskere. Sammen med andre sivile blir han holdt som fange til utpå formiddagen.

Ca klokka 07.00 blir de sivile som har vært internert på Bedehuset i Moelv sluppet fri. En av dem er 79 år gamle Ingeborg Nygård. Hun går rett til Smestad gård for å hente mjølk. Midt på gårdsplassen finner hun liket av gårdbrukeren, Iver Tofte. I en blodpøl inne på kjøkkenet finner hun liket av husholderen, Johanne Rusten, og borte i en krok ligger Jon Tofte. Begge er skutt på kloss hold.

Etter den grufulle oppdagelsen går Ingeborg Nygård hjem for å hente hjelp, og da hun litt senere kommer tilbake sammen med datteren sin og noen naboer, finner de ytterligere et lik; Petter Tofte ligger skutt i stallen.

Ca klokka 14.00 kommer flere tyskere forbi Havik gård på Brøttum. Martinus Sveadalen er akkurat på veg oppover oppkjørselen. I baktroppen kommer det to motsykler som stanser. Det høres noen skudd, og etter at tyskerne har dratt videre, blir Sveadalen funnet drept.

Klokka 14.30 blir også stillingen ved Balbergkampen, nord for Lillehammer, oppgitt etter noen timers intens kamp.

Onsdag 24. april 1940

To kister, svøpt med norske flagg, står i midtgangen i det vesle kapellet på Strandlykkja. To av soldatene som har falt her skal begraves. Pastor Alf Hauge tar på seg den svarte prestekjolen som henger i sakristiet, den er, i likhet med selve kapellet, gjennomhullet av kuler.

Da den ene av de to kistene så vidt er senket i jorda, kommer et tysk fly i lav høyde inn over kirkegården. Hauge står stille ved gravkanten, mens flyet glir sakte over hodet hans. Andre forsøker å skjule seg inne ved kirkeveggen, men det skjer ikke noe mer og begravelsen kan fullføres.

Når begravelsen er slutt blir et nytt offer for krigshandlingene brakt opp til kapellet. Liket av den sivile, Ole Gustavsen Skaakberget, er akkurat funnet i vegsvingen ved Nedre Mostu, og handkjerra til landhandleriet fungerer som likvogn.

Lørdag 27. april 1940

I Ringsaker kirke er bygdefolket samlet til en stor sørgehøytidelighet for å minnes og ta farvel med de mange uskyldige sivile som de siste dagene har blitt offer for en tysk råskap ingen kan begripe er mulig. Flere av de døde blir lagt i en fellesgrav på kirkegården.¹⁴

I Gudbrandsdalen kjemper norske og britiske styrker fortsatt harde kamper mot en nådesløs fiende.

Søndag 28. april 1940

Den britiske regjering beslutter å oppgi kampene i Norge og trekker sine styrker ut av landet.

Mandag 29. april 1940

Ombord i den engelske krysseren *Glasgow*, reiser den norske konge, kronprins og regjering fra et brennende Molde. Etter 20 dager på flukt er neste mål Tromsø. Sør-Norge er oppgitt, Nord-Norge er ennå fritt.

Tirsdag 30. april 1940

Kommanderende general Otto Ruge reiser samme veg som kongen, kronprinsen og statsrådene. Før han reiser gir han generalmajor Jacob Hvinden Haug fullmakt til å føre forhandlinger med tyskerne om en betingelsesløs overgivelse av norske styrker i Sør-Norge. Men kampen skal føres videre i nord – enn så lenge.

Torsdag 6. juni 1940

Kampene i Nord-Norge må oppgis etter at de allierte har trukket seg ut. Den norske regjeringen bestemmer seg for å forforlate landet og fortsette krigføringen fra Storbritannia.

Fredag 7. juni 1940

Klokka 14.00 Regjeringens avgjørelse fra dagen før vedtas formelt i statsråd hos Kongen på Bispegården i Tromsø.

Om kvelden forlater konge og regjering Norge med den tyske krysseren *Devonshire* med kurs for England. Oppholdet der skulle komme til å vare i fem år.

---

¹⁴ Etter krigen har general Pellengahr innrømmet at *felttoget i Norge hadde noen skjønnhetspletter, blant annet i Ringsaker.*

NORSKE SOLDATER SOM FALT UNDER KAMPENE PÅ HEDMARKEN

Under kamphandlingene på Hedmarken, i dagene 14.–21. april, falt det i alt 22 norske soldater.

Strandlykkja

Harald Edgar Kristiansen, soldat, født 15. august 1915 i Vestre Toten. Tilhørte Infanteriregiment nr. 5. Falt i kamp 17. april. Gravlagt på Raufoss.

Trygve. O. Hansen, soldat, født 18. august 1916 i Hamar. Tilhørte Infanteriregiment nr 5. Falt i kamp 17. april. Gravlagt på Gjøvik.

Harald Davidsen, soldat, født 9. august 1916 i Gjøvik. Tilhørte Infanteriregiment nr 5. Falt i kamp 17. april. Gravlagt på Gjøvik.

Erland Andreassen, dragon, født 20. mars 1917 i Løten. Tilhørte Stange mitraljøseeskadron under Opland Dragonregiment. Falt i kamp 17. april. Gravlagt ved Strandlykkja kapell.

Ottar Nytrøen, sersjant, født 5. september 1919 i Furnes. Tilhørte infanteriregiment nr 5. Ble funnet skutt den 19. april, etter at han p.g.a. sykdom ble lagt igjen i Strandlykkja landhandel da de norske styrkene måtte trekke seg tilbake. Gravlagt i Furnes.

Ottestad

Otto Løbet, soldat, født 14. mars 1916 i Ringebu. Tilhørte Artilleriregiment nr 2. Ble påkjørt og drept under den norske retretten 17. april. Gravlagt i Ringebu.

Furnes

Bjarne John Lien, dragon, født 21. september 1911 i Sør-Fron. Tilhørte Motormitraljøseeskadronen i Opland Dragonregiment. Falt i kamp ved Furnes gamle hjem den 19. april. Gravlagt i Sør-Fron.

Kaare Juliussen Smestad, dragon, født 29. juli 1916 i Grue. Tilhørte Stange mitraljøseeskadron, Opland Dragonregiment. Ble hardt såret i kamp ved Bergshøgda den 19. april og døde på Hamar sjukehus den 21. april. Gravlagt i Grue.

Ring

Erik Martin Devold Løken, gardist, født 11. januar 1919 i Ålesund. Tilhørte 1. gardekompani. Falt i kamp 20. april. Gravlagt i Ålesund.

Rolf Eichinger, gardist, født 13. mai 1921 på Lillestrøm. Tilhørte 1. gardekompani. Ble hardt såret i kamp den 20. april og ble liggende på Lillehammer sykehus til sin død den 26. april 1942. Gravlagt i Oddernes.

Sven Holmsen, løytnant, født 8. februar 1913 i Åmot. Instruktør ved Krigskolen. Gjorde egentlig tjeneste som bataljonsadjutant, men overtok 21. april som kompanisjef, midt under trefningen fordi kompanisjefen ble såret. Ble truffet av en kule like etter at han kom fram til stillingen, og døde like etter. Gravlagt i Oslo.

Paul Kristian Aulie, soldat, født 1912 i Eidsvoll. Tilhørte Infanteriregiment nr 4 (Nøytralitetsvaktbataljonen). Ble hardt såret i kamp 21. april og døde på Lillehammer sjukehus 24. april. Gravlagt i Oslo

Frithjof Bjerknæs Jacobsen, gardist, født 22. april 1918 i Glemmen. Tilhørte 4. gardekompani. Falt i kamp 21. april. Gravlagt i Ringsaker.

Mads Berg, gardist, født 11. november 1918 på Hegra. Tilhørte 4. gardekompani. Falt i kamp 21. april. Gravlagt på Hegra.

Peter Brenden, gardist, født 26. april 1918 i Øvre Eiker. Tilhørte 4. gardekompani. Falt i kamp 21. april. Gravlagt i Øvre Eiker.

Johannes Andreas Hauge, fenrik, født 16. januar 1914 i Sel. Gjorde tjeneste som frivillig avdelingslege i Ringsaker eskadron under Opland Dragonregiment. Ble truffet av skudd fra et tysk fly mens han ledet en Røde Kors-merket hjelpeplass på Biskopåsen.

Julius Didrik Svarterud, gardist, født 10. september 1918 i Skoger i Vestfold. Tilhørte 4. gardekompani. Falt i kamp 21. april. Gravlagt i Skoger.

Salve Eieland, gardist, født 18. april 1919 i Evje. Tilhørte 4. gardekompani. Falt i kamp 21. april. Gravlagt i Iveland.

Karl Olaves Mørk, gardist, født 20. oktober 1919 i Øvre Sandsvær. Tilhørte 4. gardekompani. Etter at kamphandlingene på Lundehøgda var over, oppholdt han seg på Sæter gård til begynnelsen av mai. Deretter forsvant han sporløst og hans skjebne er aldri avklart.

Åsmarka

Peder Johansen, dragon, født 9. januar 1913 i Ringsaker. Tilhørte Ringsaker eskadron under Opland Dragonregiment. Dødelig såret 21. april og døde på Lillehammer sykehus 23. april. Gravlagt i Ringsaker.

Ola Olafsen Thorud, ordonnans, født 18. mars 1918 i Elverum. Tjenestegjorde som frivillig ordonnans hos rittmester Gysler i Ringsaker eskadron under Opland Dragonregiment. Falt 21. april. Gravlagt i Elverum.

Kaare Roko, dragon, født 3. mars 1918 i Løten. Tilhørte Stange mitraljøseeskadron under Opland Dragonregiment. Ble 21. april rammet av skudd fra britiske styrker under avløsning i stillingen ved Arneberg. Døde på Lillehammer sykehus 26. april. Gravlagt i Løten.

SOLDATER FRA HEDMARKEN SOM FALT ANDRE STEDER I NORGE

I alt 20 norske befall og soldater, som hadde tilknytning til Hedmarken, mistet livet andre steder i landet under krigshandlingene våren 1940.

Børre Oddvar Alderslyst, sersjant, bosatt i Vang, født samme sted 5. april 1918. Tjenestegjorde som troppssjef. Omkom under tyskernes bombing av Rena 19. april. Gravlagt i Øvre Vang.

Eitiv Austlid, kaptein, bosatt i Stange, født i Ullensvang 6. mai 1899. Tjenestegjorde som kompanisjef under IR 5. Falt i kamp med tyske fallskjermesoldater på Dovre 15. april. Gravlagt i Stange.

Mathias Bergseth, soldat, bosatt i Løten, født samme sted 1. juli 1915. Tilhørte Artilleriregiment nr 2. Møtte til tjeneste på Gardermoen 11. april. Savnet den 13. april og funnet død i Nannestad 10. juni. Gravlagt i Løten.

Lorentz Christopher Brun, korporal, bosatt i Stange, født samme sted 13. november 1918. Tjenestegjorde som frivillig i kaptein Austlids kompani. Falt i kamp med tyske fallskjermssoldater på Dovre 15. april. Gravlagt i Stange.

Jens Pettersen Bækken, dragon, bosatt i Romedal, født samme sted 14. mai 1907. Falt i kamp ved Bjørgeseter den 23. april. Gravlagt i Romedal.

Johannes Emilsen, soldat, bosatt i Vang, født samme sted 24. januar 1917. Tjenestegjorde som frivillig i Opland Dragonregiment. Var med et tog med britiske soldater under tilbaketrekningen fra Dombås den 1. mai. Ved Lesja var jernbanelinjen bombet og toget kjørte rett i et bombekrater. Tre nordmenn og sju briter omkom.

Paul Eriksen, korporal, bosatt i Stange, født samme sted 6. februar 1917. Tjenestegjorde som børsemakerkorporal på Terningmoen. Ble hardt såret under det tyske bombeangrepet den 12. april og døde 22. mai. Gravlagt på Tangen.

Ludvig Jostein Evensen, soldat, bosatt i Stange, født 15. juli 1913 i Hamar. Tjenestegjorde som sjåfør og dro den 22. april fra Storhove mot Lillehammer for å hente et par offiserer. Kjørte rett inn et tysk mitraljøselag og ble skutt. Gravlagt i Ottestad.

Olav Magnus Granberg, soldat, bosatt i Romedal, født samme sted 15. mai 1918. Ble såret under kamp i Grue den 17. april og døde 22. april. Gravlagt i Romedal.

Osvald Grøndal, dragon, bosatt i Løten, født samme sted 29. november 1906. Falt i Hakadal 23. april. Gravlagt i Løten.

Arne Grønningseter, soldat, bosatt i Ringsaker, født 2. september 1916 i Fjaler. Ble tatt til fange av tyskerne under vaktoppdrag i Haugsbygd. Ble skutt samme dag fordi han manglet uniform.

Martin Gundersen, soldat, bosatt i Vang, født samme sted 17. april 1913. Tjenestegjorde ombord på panserskipet "Norge". Omkom da skipet ble senket på Narvik havn om morgenen 9. april.

Jens Jacob Kielland Gyrud, korporal, bosatt i Stange, født samme sted 20. november 1917. Tjenestegjorde som frivillig i Opland Dragonregiments motormitralj øseeskadron. Falt ved Tretten 23. april.

Jørgen Hansen, soldat, bosatt i Vang, født 7. desember 1903 i Furnes. Deltok som frivillig under felttoget. Falt i kamp ved Stryken 15. april.

Sverre Magne Harildstad, dragon, bosatt i Hamar, født 26. mars 1913 i Fredrikstad. Tilhørte Opland Dragonregiments motormitralj øseeskadron. Falt ved Tretten 23. april. Gravlagt i Hamar.

Normann Johansen, soldat, bosatt i Østre Aker, født 18. april 1918 i Vang. Tjenestegjorde som ingeniørsoldat. Ble 23. april, sammen med 15 andre, drept da en lastebil med sprengstoff ble beskutt av tyskerne og eksploderte, ved Bauker i Østre Gausdal. Gravlagt i Østre Gausdal.

Olaf Kristiansen Nyfløtt, soldat, bosatt i Stange, født samme sted 6. november 1917. Tjenestegjorde som mitraljøseskytter i kaptein Austlids kompani. Falt i kamp med tyske fallskjermssoldater på Dovre 15. april. Gravlagt på Tangen.

William Olsen, soldat, bosatt i Ringsaker, født samme sted 18. januar 1906. Stod vakt ved Bråstad bru i Vardal og ble skutt av tyskerne 21. april. Gravlagt i Gjøvik.

Harald Julius Skappel, soldat, bosatt i Ringsaker, født samme sted 20. april 1906. Tjenestegjorde i en liten norsk styrke som skulle forsvare vegen mellom Stryken og Bjørgeseter. Falt i kamp 15. april. Gravlagt i Ringsaker.

Henrik Syverinsen, soldat, bosatt i Vang, født 4. september 1915 i Hamar. Deltok som frivillig under felttoget. Falt ved Tretten 23. april. Gravlagt i Hamar.

SIVILE HEDMARKINGER SOM MISTET LIVET UNDER KAMPHANDLINGENE

27 sivile ble drept under kamphandlingene på Hedmarken, de fleste i, eller i nærheten av, sine hjem.

Stange

Ole Gustavsen Skåkberget, skogsarbeider, født i Grue 1. januar 1907. Kom inn i kampsonen ved Strandlykkja og ble tatt til fange av tyskerne. Ble skutt 14. april, men detaljene om hvordan det skjedde er ikke klarlagt. Gravlagt på Strandlykkja.

Ole Bråten, vegvokter, født i Stange 13. mars 1873. Skulle den 17. april, sammen med en kollega sprengte ei vegbru ved Espa da han ble overrasket av tyskerne og skutt. Gravlagt på Tangen.

Rønnaug Skjøthaug, skoleelev, født i Stange 21. juni 1930. Ble truffet av en granatsplint fra det tyske artilleri som skjøt mot Espa den 17. april. Døde under transport til lege. Gravlagt på Tangen.

Furnes

Ragnar Wold, pølsemakerlærling, født i Veldre 24. april 1923. Hadde sammen med familien forskanset seg i kjelleren under trefningene i Brumunddal 19. april. Var oppe igjen et ærend, angivelig for å se etter katten. Ble truffet av en granatsplint. Døde på Lillehammer sjukehus 24. april. Gravlagt i Veldre.

Ringsaker

Bernt Børresen, gårdsarbeider, født 26. januar 1877 i Ringsaker. Bodde på husmannsplassen Nøen under Kolstad. Ble skutt da tyskerne kom dit 19. april. To andre ble også skutt samme sted, mens tre ble såret. Gravlagt i Veldre.

Astrid Mildrid Thomassen, husmor, født på Nes 4. november 1911. Skutt 19. april samtidig med Bernt Børresen (se ovenfor). Gravlagt på Nes.

Per Johannes Thomassen, født 10. mars 1937 på Nes. Skutt samtidig med Bernt Børresen og moren Astrid Thomassen (se ovenfor). Ble dødelig såret og døde senere på dagen på Hamar sykehus.

Aksel Nygård, gårdsarbeider, født 29. april 1891 i Ringsaker. Oppholdt seg den 20. april på plassen Akervold ved Moelv da stedet plutselig ble omringet av tyske soldater. De skjøt mot våningshuset, og et av skuddene antente en mjølpose som stod på kjøkkenbenken. Nygård tok fatt i posen og løp ut for å slokke varmen. På trappa ble han skutt og drept. Gravlagt i Ringsaker.

Ole Smedstuen, fabrikkarbeider, født 27. september 1882 i Ringsaker. Oppholdt seg på samme sted som Aksel Nygård (se ovenfor). Etter at Nygaard var skutt, kastet tyskerne en håndgranat inn gjennom et vindu. Alle som var i huset flyktet ut på gårdsplassen. Ole Smedstuen ble da beordret til å gå nedover jordet med armene over hodet. En tysk offiser som gikk etter ham, trakk pistolen etter 50 meter og skjøt ham ned på kort hold. Gravlagt i Ringsaker.

Magne Havik, røkter, født 6. april 1920 i Ringsaker. Var den 20. april på veg til sitt hjem ved Ring. Han kom inn i skuddlinjen og ble senere funnet død på vegen. Gravlagt i Ringsaker.

Aksel Nysveen, smed, født 24. april 1903 i Ringsaker. Ble den 21. april, sammen med sin bror Torvald, tatt til fange etter at tyskerne hadde skutt gjennom vinduet i huset hans. De to ble plassert på en åpen lastebil. I en sving falt Aksel Nysveen av, noe som ble oppfattet som fluktforsøk, og han ble øyeblikkelig skutt. Gravlagt i Ringsaker.

Magne Berglund, skoleelev, født 24. januar 1928 i Ringsaker. Ble skutt av tyskerne 21. april da han sammen med familien søkte tilflukt i skogen like ovenfor gården Bøversveen, sør for Arneberg. Gravlagt i Åsmarka.

Ole Sæther, gårdbruker, født 23. desember 1873 i Ringsaker. Ble 21. april tatt til fange av tyskerne nord for Ring. Ble sammen med flere andre henrettet av tyskerne. Gravlagt i Ringsaker.

Peder Sæther, gårdbruker, født 17. desember 1899 i Ringsaker. Sønn av Ole Sæther. Tatt til fange og henrettet samtidig med ham den 21. april (se ovenfor). Gravlagt i Ringsaker.

Peder Kristoffer Kaulum, kreaturhandler, født 29. mai 1906 på Lillestrøm. Svigersønn av Ole Sæther. Tatt til fange og henrettet samtidig med ham den 21. april (se ovenfor).

Helmer Skaugen, agronom, født 3. desember 1912 i Ringsaker. Tatt til fange samtidig som Ole Sæther og henrettet sammen med ham den 21. april (se ovenfor). Gravlagt i Ringsaker.

Inger Marie Mathisen, husmor, bosatt i Ringsaker, født 8. juni 1893 i Østre Toten. Da tyskerne kom til gården Sønsteby den 21. april, forsøkte hun å gjemme seg bak låven. Ble oppdaget og skutt. Etterpå skjøt de tyske soldatene alle dyrene på gården og satte fyr på fjøs og låve. Gravlagt i Ringsaker.

Iver Tofte, gårdbruker, født 17. mars 1861 i Sør Fron. Ble skutt på gården Smestad den 21. april. Tyskerne skjøt samtidig hans to sønner og husholderen på gården. Det var ingen vitner til det som skjedde. Likene ble dagen etter funnet på forskjellige steder på gården. Iver Tofte ble funnet på gårdsplassen. Gravlagt i Ringsaker.

Jon Tofte, gårdsarbeider, født 25. juli 1882 i Sør Fron. Skutt 21. april, samtidig med faren Iver Tofte (se ovenfor). Jon Tofte ble funnet i våningshuset. Gravlagt i Ringsaker.

Petter Tofte, drosjesjåfør, født 15. juni 1887 i Sør Fron. Skutt 21. april, samtidig med faren Iver Tofte (se ovenfor). Petter Tofte ble funnet i stallen. Gravlagt i Ringsaker.

Johanne Rusten, husholder, født 27. januar 1882 i Sør Fron. Skutt 21. april, på gården Smestad. Samtidig skjøt tyskerne gårdbrukeren Iver Tofte og hans to sønner (se ovenfor). Johanne Rusten ble funnet i våningshuset. Gravlagt i Ringsaker.

Sigrid Libæk, husmor, bosatt i Ringsaker, født 13. januar 1904 i Fåberg. Gikk den 22. april forbi gården Øvre Alm i Brøttum sammen med sin mann da tyskerne skjøt etter dem. Sigrid Libæk ble truffet og døde en time senere. Mannen ble tatt til fange. Gravlagt på Brøttum.

Martinus Sveadalen, småbruker, født 2. desember 1908 i Ringsaker. Ble stoppet av to tyske soldater på motorsykel da han var på veg opp til gården Havik på Brøttum. Etterpå ble Sveadalen funnet skutt. Gravlagt på Brøttum.

Lina Fossen, husmor, født 13. juni 1902 i Ringsaker. Ble skutt den 21. april da tyskerne skjøt mot huset på Fossen gård. Etterpå satte tyskerne fyr på huset. Gravlagt i Ringsaker.

Andreas Johansen, føderådsmann, født 10. februar 1864 i Ringsaker. Bodde på gården Haugen dit tyskerne kom ved midnatt 21. april. Alle som var i huset, 11 personer, søkte tilflukt i kjelleren. Tyskerne skjøt ned i kjelleren, slik at alle ble tvunget opp og ut av huset. Ute på gårdsplassen skjøt tyskerne mot dem, men utrolig nok ble bare Andreas Johansen drept. Før tyskerne dro videre, satte de fyr på fjøset og låven på gården. Gravlagt på Brøttum.

Andre steder

Poul Simonsen, kramkar, født 2. januar 1907 i Ringsaker. Oppholdt seg den 21. april på Verdalsøra der han søkte tilflukt i et bolighus. Huset ble skutt i brann og Simonsen forsøkte å flykte, men ble skutt. Gravlagt på Stiklestad.

Arne Skjelseth, agronom, bosatt i Stange, født 7. februar 1916 i Furnes. Ble tatt til fange av tyskerne under kampene i Åmot og skutt 21. april. Gravlagt i Stange.

Kilder:

- Arne Aamodt: *Norges statsbaner i tiden 1940–45* (1972)
- Sven T. Arneberg og Kristian Hosar: *Vi dro mot nord* (1989)
- Bjørn Bjørnsen: *Det utrolige døgnnet* (1977)
- Ole Fossen: *Fossen gard søndag 21. april 1940* (Ringsaker Historielag årbok 1985)
- Karen Gulbrandsen: *Da tyskerne kom til Strandlykkja i 1940* (Artikkel i Hamar Stiftstidende september 1945)
- Carl Joacim Hambro: *De første måneder* (1945)
- Andreas Hauge: *Kampene i Norge 1940*. Bind 2 (1978)
- Jørgen Hauger: *Krigsdagene på Ring* (Artikkelserie i Ringsaker blad april 1965)
- Kristian Hosar (red): *Krigsvåren 1940. Felittoget i Ringsaker, Lillehammer og Gudbrandsdalen* (1990)
- Alf R. Jacobsen: *Kongens Nei* (2011)
- Jørgen Jensen: *Krigen på Hedmark. Opland Dragonregiment i 1940* (1947)
- Ole Helmer Jensen: *2. verdenskrig Hvem Hva Hvor* (1984)
- Egil M. Kristiansen: *Da tyskerne kom* (1990)
- Egil M. Kristiansen: *Kampen mot tyske fallskjermjegere – og norske byråkreter* (2010)
- Egil M. Kristiansen: *Kongens sjåfør – de dramatiske april dagene i 1940* (GfSR 1990)
- Halvdan Koht: *Frå skanse til skanse* (1947)
- Trygve Lie: *Leve eller dø* (1955)
- O. Munthe-Kaas (red): *Operasjonene gjennom Romerike–Hedemarken–Gudbrandsdalen–Romsdalen*. Bind 1-2 (1955)
- Johan Nygaardsvold: *Norge i krig. 9. april – 7. juni 1940* (1982)
- Berirt Nøkleby: *Da krigen kom* (1989)
- Otto Ruge: *Felittoget – erindringer fra kampene april – juni 1940* (1989)
- Mikke Sveinhaug: *De første krigsdagene i Ringsaker* (Fem artikler i Hamar Stiftstidende sommeren 1946)
- Margit Sæther: *Minnes de dramatiske april dagene 1940* (Ringsaker Historielag årbok 1982)
- Einar Østgaard: *Kongen i krig*. (2009)
- Eilert J. Øverland: *Du må våkne – det er krig* (2001)
- Rapport fra den militære undersøkelseskommissjon av 1946* (NOU 47/1979)
- Innstilling fra Undersøkelseskommissjonen av 1945 m/ bilag* (1947)
- Våre falne 1939 – 1945* Bind I-IV (1948)
- Norges Statsbaners krigshistorie. Stensiltrykk i Jernbanemuseets arkiv, skrevet av Arvid Østby* (1962)
- Forsvarets krigshistoriske avdelings arkiv – RA/RAFA-2017* (Riksarkivet)
- Okkupasjonshistorisk arkivsamling*. ARK/340 / Kristiansen, Egil M. – materialsamling. (Statsarkivet Hamar)
- Møter for lukkede dører i STORTINGET 1939 – 1945* (Utgitt av Stortinget 1995)
- Norsk krigsleksikon 1940-1945* (1995)

Dette er gravene til 11 av de sivile som ble gravlagt på Ringsaker kirkegård 27. april 1940, i ettertid omtalt som en fellesgrav. I realiteten er det identifiserte enkeltgraver ved siden av hverandre.

I bakgrunnen ser vi tyske soldatgraver. De tyske soldatene ble senere flyttet til den tyske krigskirkegården på Ekeberg i Oslo. (Foto: Håkon Prestkværn – Domkirkeoddens fotoarkiv)

Omslagstegninger: ANDREAS HAUGE

Forsiden:

Den tyske divisjonssjefen, general Richard Pellengahr, er helt framme i første linje for å oppildne sine soldater under angrepet på den norske stillingen ved Strandlykkja

Baksiden:

Forsvaret av Lundehøgda. Gardesersjant Livard Kronen leder skytingen fra kjelleren på Øvre Kjos.

Layout: Forfatteren

Trykk: Foliedekor Risapa as, Moelv

Copyright © Egil M. Kristiansen, Ringsaker Historielag, Stange Historielag

ISBN: 978-82-93434-01-6

Utgitt av

RINGSAKER HISTORIELAG – STANGE HISTORIELAG

<http://ringsakerhistorielag.no> <http://stange-historielag.no>

2015